

**Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Pályatervezési és Tanárképző Intézet**

**Pályaorientáció és életúttervezés a
Vörösmarty Mihály Gimnázium
élsportolói tagozatán**

Készítette: Kotekné Szieber Mária

**Gödöllő
2010**

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	3
II.	Szakirodalmi áttekintés	6
II.1	A pályaorientáció története Magyarországon.....	6
II.2	A pályaorientáció alapfogalmai	8
II.3	A sport és a pályaorientáció kapcsolata.....	11
	A képességek és készségek fogalma a sportban.....	12
II.4	A tehetség fogalma a sportban	13
II.5	A sport személyiségformáló szerepe.....	16
II.6	Sportolói életszakaszok	18
III.	Saját vizsgálati adatok gyűjtésének helye és feldolgozásuk módszere ...	22
III.1	Adatgyűjtés helye	22
III.2	Kutatási módszerek	22
III.3	Hipotézisek	24
IV.	Eredmények	25
IV.1	Közoktatási típusú sportiskolák	25
IV.2	Kérdőív értékelése.....	31
IV.3	Fogalmazások elemzése	49
V.	Következtetések, javaslatok.....	53
VI.	Irodalomjegyzék	55
VII.	Mellékletek.....	59
VII.1	Kérdőív	59
VII.2	Táblázatok	61
	Függelék	67

„Nem az lesz a bajnok,
aki ritkán esik el,
hanem ki százszor kerül földre
mégis ő áll fel.”
Back II Black: Ígérem hogy küzdök...

I. BEVEZETÉS

A sport azon ritka fogalmak egyike, mely a Föld bármely pontján azonos jelentéssel bír. A szó a latin *disportare* szórakozás szóból ered. Az ún. apollóni kultúrában a harmóniát, a derűt, a játékosságot, a morált, az emberi méltóságot szolgáló versengést jelentette a testkultúra. (Takács, 2009) Társadalmi jelenség, az ember társadalmi létének velejárója, sajátos emberi tevékenység. Jellemzői a szervezet felfrissítése, edzése, a teljesítmények növelésére törekvés, a vetélkedés. Önként vállalt, szórakoztató szabadidő eltöltés. Jellemzője a céltudatosság. A sport a testi (fizikai) aktivitás meghatározott formája. Bővebb értelmezésben olyan szórakoztató időtöltés, játék, amely fejleszti az ember mozgáskultúráját, fizikai erejét, egészségét. Szűkebb értelemben a teljesítmény fokozása céljából ezen tevékenységek rendszeres, versenyszerű gyakorlása (dr. Hamar, 2008).

Szent-Györgyi Albert (1930) sokak által idézett gondolata, hogy

„A sport elsősorban szellemi fogalom. Egy sportcsapat a társadalomnak kicsinyített képe, a mérkőzés az életért való nemes küzdelem szimbóluma. Itt a játék alatt tanítja meg a sport az embert rövid idő alatt a legfontosabb polgári erényekre: az összetartásra, az önfeláldozásra, az önálló megítélésre, az abszolút tisztességre és mindenekelőtt a 'fair play', a nemes küzdelem szabályaira.”

Napjainkban az Európai Sport Charta is hasonlóképpen fogalmazza meg a sport lényegét, de kissé szárazabban:

„Sport minden olyan fizikai tevékenység, amely esetenként vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét fejlesztését szolgálja, társadalmi kapcsolatok teremtése vagy különböző szintű versenyeken elérendő eredmények céljából.”

Tanári pályafutásom első 15 évében közlekedésgépészeti szakközépiskolában tanítottam, ahol a gyerekek iskolaválasztását egyértelműen a szakma iránti érdeklődés határozta meg. A pályaaorientáció iránti igény csak néhány diák esetében jelentkezett a felsőoktatási tanulmányok kapcsán. Később öt évet egy kertvárosi vegyes profilú iskolában töltöttem. Osztályom az első olyan évfolyam volt, ami már a kétszintű érettségi követelményeivel nézett szembe. Osztályfőnökként folyamatosan figyelemmel kísértem az oktatási rendszerben zajló változásokat. Segítettem diákjaimnak megismerni az új bolognai felsőoktatási rendszer bevezetéséből adódó változásokat, tájékozódni a középiskola utáni lehetőségeikről, képessé válni jövőjüket meghatározó önálló, reális döntés meghozatalára. A professzionálisabb, eredményesebb tanácsadás érdekében kerestem azt a lehetőséget, ahol ez irányú ismereteimet bővíthetem.

Élsportoló diákokat 2006 óta tanítok a Vörösmarty Mihály Gimnázium sportosztályaiban. Pedagógusként kezdetben egy idealizált kép élt bennem az élsportoló diákokról. Feltételeztem, hogy aki sikeres, eredményes a sportban, az az edzéseken, versenyeken tanúsított igényességet, rendszerességet, kitartást, fegyelmet az iskolában, tanulmányaiban is alkalmazza és kamatoztatni tudja. Rövid időn belül felismertem, hogy a sportosztály diákjai az iskolapadban és tanítási órákon nem különböznek lényegesen egy átlagos gimnáziumi osztályétól. De, a sport miatti folyamatos terhelés, a feszített időbeosztás, az eredményért való küzdelem mellett az iskolai feladatok eredményes, jó színvonalú teljesítésére már sokuknak nem jut energiájuk. Az edzések, mérkőzések és versenyek teljesen más életritmust diktálnak számukra, mint kortársaik esetében. Mindennapjaikat elsődlegesen a sport határozza meg. 2007 őszén az új sportiskolai kerettanterv szerint induló osztály osztályfőnöke lettem. Osztályfőnökként és szaktanárként is keresni kezdtem azokat a módszereket, lehetőségeket, területeket, ahol megfelelő segítséget, támogatást tudok nyújtani számukra, hogy mind a sportban, mind a tanulásban képesek legyenek jól teljesíteni. Hogyan tudok segíteni abban, hogy mulasztásaikat egyéni felkészítésekkel, korrepetálásokkal pótolni tudják. Figyelemmel kell kísérni versenyeiket, eredményeiket. Nyomon követni sérüléseiket, rehabilitációjukat. Lehetővé tenni számukra, hogy az élsport mellett megismerjék a civil életben rejlő lehetőségeiket is. Pásztori Dóri ezt így fogalmazta meg egy interjúbán: *„Akkor már olyan szűknek éreztem azt a burkot, amiben léteztem az élsport miatt, hogy mindig vágyakozva gondoltam azokra a dolgokra, amik majd az új életemben várnak rám”.*

Az iskolában jól működő évtizedes hagyományokra épülő módszerek megismerése, elsajátítása mellett bukkantam rá arra a területre, amiben szerintem iskolánk és általában a gimnáziumok még gyerekcipőben járnak: a pályaaorientációra. Szeretnék a lehetőségeimhez mértén ebben segítséget nyújtani diákjaimnak. A szakdolgozatomban a középiskolás élsportolók életének néhány meghatározó kérdésre szeretnék válaszokat keresni. Mi az, amiért vállalják az ezzel járó áldozatokat, milyen elképzeléseik vannak a jövőjükkel kapcsolatban, ki a mérvadó személyiség számukra ebben a folyamatban, felkészíti, segíti-e őket a környezetük ebben? Milyen segítséget, támogatást igényelnek és ez hogyan biztosítható?

II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az Európai Unió tagállamai 2008 novemberében közös állásfoglalást fogalmaztak meg az egész életen át ívelő tanulás (life-long learning) mellett fontos szerepet betöltő egész életen át tartó tanácsadás (life-long counselling) és az életpálya-építési tanácsadás (life-long career development services) szükségességéről. A pályaaorientáció keretén belül az unió polgárai számára lehetőséget kell teremteni, hogy minden életkorban, életük bármely pontján felmérhessék képességeiket, kompetenciáikat és érdeklődési területeiket. Önállóan alakíthassák egyéni életpályájukat a tanulás és a munka területén. Szabadon dönthessenek oktatásukkal, képzésükkel és foglalkoztatásukkal kapcsolatban, vagy bármely más olyan területen, ahol képességeket és kompetenciákat sajátíthatnak el, használhatnak. Hogyan tud megfelelni ezeknek a feladatoknak a Magyarországon működő tanácsadási rendszer? Milyen alapokra építhet?

II.1 A PÁLYAORIENTÁCIÓ TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON

A XIX. század utolsó évtizedében jelenik meg Magyarországon az első olyan mű, amely korszerű szemlélettel közelíti meg a pályaválasztás folyamatát, Zanathy Bódog *„Az életpályaválasztás kérdése kiváló tekintettel az iparágakra”* című munkája. Ez a pályaismereti kézikönyv a pályák alapos ismeretére, a megfelelő információk megszerzésére adott lehetőséget az ifjúságnak. A tudományos munka kezdete 1899-hez köthető, amikor Ranschburg Pál megalapította laboratóriumát és megteremtette a pályaválasztás pszichológiai gyakorlatának lehetőségét. A következő lépés az a tájékoztató szolgálat, melyet a Magyar Feministák Szövetsége 1906-ban indított életpályákról, foglalkozási lehetőségekről. A XX. század első évtizedében Nagy László és Révész Géza munkássága segítette elő e tevékenység növekvő népszerűségét és pozitív megítélését. Az I. világháború alatt született meg Makra Imre átfogó műve, melyben a monarchiában megtalálható összes pályaválasztási, továbbtanulási lehetőséget rendszerezi. A világháború után bekövetkező gazdasági válság és nagyarányú munkanélküliség hatására 1924-ben megkezdte munkáját az Első Nyilvános Pályaválasztási Tanácsadó Laboratórium. 1927-re már a vidéki városokban is vannak hasonló próbálkozások. Bálint Antal segítségével hozza létre a honvédség pszichotechnikai laboratóriumát, ahol a leszerelő katonák számára nyújtanak segítséget a civil életben való elhelyezkedéshez. Szintén az ő vezetésével alapítják meg az OTI képességvizsgáló intézetét 1929-ben. Nagy László az irányítása alatt működő Fővárosi Pedagógiai Szeminárium

Laboratóriumában folyó vizsgálatok esetében már a személyiség komplex vizsgálatát tekintette kiemelt fontosságúnak. (Völgyesi, 1996)

A II. világháború után Mérei Ferenc lesz az intézet jogutódjának vezetője. 1947-ben Ortutay Gyula kultuszminiszter megbízása alapján már 10 megyeszékhelyen volt pályaválasztási tanácsadással foglalkozó intézmény. Azonban ezek csak nagyon rövid ideig működhettek, mert 1949-ben megtörténik felszámolásuk. Érdemben csak az 1960-as években folytatódhat újra a munka. A folytonosságot Csirszka János képviselte. 1959-ben vezetésével pályaválasztási tanácsadó csoport alakult, ami az intézményes pályaválasztási tevékenység kezdőpontjának tekinthető. Az 1027/61-es kormány határozat foglalmazta meg a pályaválasztási tanácsadás megszervezésének szükségességét. 1967-ben létrejön a Fővárosi Pályaválasztási Intézet. A hetvenes évek elején kialakuló intézményrendszer a 1980-as évekig látta el feladatát a pályaválasztási tanácsadás és az alkalmassági vizsgálatok területén. A rendszerváltozás után a megváltozott társadalmi és gazdasági helyzetben megkezdődött egy új pályatanácsadási rendszer felépítése. Ennek fontos eleme pályákról és pályaválasztókról szóló információs rendszer létrehozása. Előtérbe került az önálló döntésre való felkészítés. (Ritoók, 2006)

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény a pályaválasztást a pedagógiai szakszolgálatok feladataként határozza meg. Az általuk ellátandó tevékenységek között szerepel a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás:

„A továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás feladata a tanuló adottságainak, tanulási képességének, irányultságának szakszerű vizsgálata, és ennek eredményeképpen iskolaválasztás ajánlása.”

Az 1995-ös Nemzeti Alaptanterv által megfogalmazott tíz műveltségi területe között megtaláljuk a pályaaorientációt is részterületként. A 2003-as NAT az Európai Unióval összhangban már a kulcskompetenciákra építi, melyek száma változatlanul tíz. A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van személyes boldogulásához és fejlődéséhez, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához. A pályaaorientáció itt a „Felkészülés a felnőttléti szerepeire” kulcskompetenciában „Életvitel és gyakorlati ismeretek” műveltségterületben jelenik meg.

II.2 A PÁLYAORIENTÁCIÓ ALAPFOGALMAI

A pályaválasztás folyamata némi túlzással egyidős az emberiség történetével. Az ember életútjának alakulását több tényező is befolyásolhatja. Napjainkban már a mindennapokban is egyre inkább felváltja a pályaválasztás fogalmát a pályaaorientáció, ami együttesen tartalmazza a pályaválasztás, pályakorrekció és életpálya-tervezés folyamatát. Az életút során bekövetkező váltásokat, változásokat minden életszakaszban segíteni, támogatni kell. A korábbi egyszeri általában 14 éves korban történő iskolaválasztáshoz kapcsolódó pályaválasztási döntés helyett ma már sokrétű, hosszan tartó folyamatra kell felkészíteni a fiatalokat. Mit jelent ma a gyakorlatban a pályaaorientáció fogalma?

„A pályaaorientáció egy olyan folyamat, amely a tanuló egyéni igényeinek figyelembevételével segíti a megfelelő pálya, szakma kiválasztását, a lehető legszélesebb információnyújtás révén.” (Szilágyi, 2002)

A pályaaorientációs tanácsadási folyamatot pedig a következőképpen határozza meg:

A pályaaorientációs tanácsadás egy célorientált, problémamegoldó tevékenység, amely az ügyfél és a tanácsadó közötti személyes kontaktuson keresztül valósul meg. A folyamat alapvető célja, a beszélgetések során segíteni az ügyfelet, abban, hogy

- saját maga számára tudatosítsa értékeit, eredményeit, pozitív képességeit,
 - ehhez kapcsoljon reális képzési vagy elhelyezkedési irányokat,
 - képes legyen önállóan mérlegelni, relatíve helyes önálló döntést hozni.
- (Borbély-Pecze, 2009)

A helyes döntések meghozatalának alapfeltétele a pontos önismeret, önértékelés. (Minden esetben pozitív megerősítés a meghatározó.) Az öndefiníció részeként a pályaaorientációs folyamat négy kiemelt személyiségjellemzőt tart fontosnak. Az érdeklődést, a képességet, az értéket és a munkamódot.

Az érdeklődés szerepe elsődleges. Hogyan határozható meg közérthetően ez a fogalom? Az érdeklődés: „olyan tulajdonságunk, mely alapján kiválasztjuk környezetünkől a számunkra jelentős dolgokat, tárgyakat, embereket.” (Szilágyi, 2002) Részletezőbb Csirszka (1966) megfogalmazása: „Az érdeklődésen a személyiség érzellemmel telített tartalmi irányulását értjük, amely szubjektív értékkel látja el a tárgyat, amelyre irányul. Olyan fénycsóvának lehet tekinteni, amely a valóság kisebb-nagyobb részére, tárgyaira esik és azokat megvilágítja, köztük és a személyiség

között kapcsolatot létesít. Ez lehet spontán keletkezett odafordulás és lehet szándékosan irányított.”

Véleménye szerint az érdeklődésben a személynek a világhoz való viszonya fejeződik ki. Két szakaszra bontható: az érdeklődés felébredésére és az érdeklődéskapcsolatra. (Szilágyi,2007) Az érdeklődés tárgyát és intenzitását kell meghatározni. Célszerű feltérképezni az érdeklődési területeket esetleges kapcsolódási pontjaikat. Lehet közvetlen és közvetett a jellege szerint. az érdeklődési profil összetétele, hangsúlyai az idő folyamán átalakulhat, változhat. Nagy László a személyiségfejlődés szakaszait az érdeklődéshez kapcsolódva írja le. Super (1994) pályafutás-elméletében nagy szerepet tulajdonít az érdeklődés megismerésének. A különböző fázisokban más-más szerepkörben jelenik meg az érdeklődés. A sportoló útja a megfelelő sportág megtalálásáig az érdeklődés különböző szintjeit és lehetséges intenzitását példázza.

- A képességeink alkotják azt az egyénre jellemző rendszert, mellyel biztosíthatók az alapok egy tevékenység végrehajtására. De egyúttal be is határolják az egyén teljesítményét. Különböző pályák eltérő képességeket igényelnek. Hasonlóan különböző sportágak más és más képességeket igényelnek a sportolótól. Fontos a speciális képességek felismerése és fejlesztése. A pályaválasztási folyamatban a képességeket gyakorlatorientált tevékenységekhez kapcsoljuk. Ezt tükrözi a következő definíció is: A képességek: velünk született adottságainkból gyakorlás segítségével alakulnak ki és cselekvéseink feltételeit biztosítják, fejleszthetők. (Szilágyi, 2002) A sporttevékenység esetén meghatározó szerepe van az adott egyén adottságainak és képességeinek ezért erre a témakörre a későbbiekben még visszatérek.
- „Az értékek olyan kulturális alapelvek, amelyek kifejezik azt, hogy az adott társadalomban mit tartanak kívánatosnak és fontosnak, jónak vagy rossznak.” (Andorka, 2003) Életünket meghatározzák az általunk elfogadott normák és a hozzájuk kapcsolódó értékek. Ezek az ember élete során, személyiségének változásával összhangban módosulhatnak. A szociológia megkülönböztet célértékeket (alapérték) és eszközértékeket. A célértékek a társadalom tagjai számára kívánatos életcélok (pl. béke, anyagi jólét, igaz barátság/szerelem). Az eszközértékek pedig azok a tulajdonságok, melyek segítenek a célok elérésében (pl. bátor, alkotó szellemű, logikus gondolkodású, fegyelmezett, szeretetteljes). (Beluszky, 2000) Melvin Kohn és társai vizsgálatokkal igazolták, hogy a végzett munkajellege nagymértékben befolyásolja az egyén értékeit, személyiségét. A magyarországi kutatások a materiális értékek dominanciáját mutatják a

szellemi értékekkel szemben (idézi Andorka, 2003). A pályaaorientációs tevékenység során a következő definíciót alkalmazzuk: „Az érték: olyan tulajdonságunk, amely alapján a környezet tárgyai, helyzetei közül kiválasztjuk a magunk számára fontos dolgokat.” (Szilágyi, 2004)

- A munkamód egy olyan összetett pszichológiai tulajdonságunk, amely a munka sajátosságaiból fakadó, a munkatárgyi és személyi körülményeiből következő egyéni megoldások összességén alapszik. A munkamódot nagymértékben meghatározza az egyén érzelmi viszonya a munka tárgyához és a munkamozzanatok gyakorlása során bekövetkező öröm és elégedettség élménye. A munkamód szoros kapcsolatban van a munkaerőkölccsel és a hivatással, amelyek a pályalélektan meghatározó fogalmai (Csirszka, 1966). A munkamód összetevőiként Csirszka a munkatempót, a munkavégzés ritmusát, az önállóságot, a célszerűséget, a pontosságot, a monotóniatűrést, a gondosságot és a fáradékonyságot határozta meg. Az egyéni munkamódnak összhangban kell lennie a választott pályaaigényeivel, hogy a munkavállaló sikeresnek és elégedettnek érezhesse magát az adott pályán.

A pálya a személyiség életútjának munkával töltött szakasza, mely nem önállóan létező valami, amire a személyiség rátalál, hanem hozzá tartozik, belőle fakad. Az életpálya Super (1994) gondolatmenetét követve azoknak a szerepeknek az együttese, amelyeket a személy élete során betölt. Az életpálya-építés olyan tevékenység, amely arra szolgál, hogy az egyén ambícióinak és lehetőségeinek megfelelően, tudatosan, tervszerűen alakítsa a sorsát. E tevékenység keretében az egyén életpálya-célokat tűz ki, stratégiákat készít a célok eléréséhez, és a stratégiák szerint a célokat megvalósítja. Az életpálya-építés élethosszig tartó folyamat, amelyben a tanulásnak változó jelentőségű, de állandó szerepe van. (Életpálya-építés kompetenciaterület, 2005)

II.3 A SPORT ÉS A PÁLYAORIENTÁCIÓ KAPCSOLATA

Hogyan alkalmazható-e a pályaorientáció elmélete a sportolói életpályák vizsgálatakor? Milyen kapcsolódási pontok, hasonlóságok, párhuzamok találhatók?

Kit tekintünk ma sportolónak?

A sportról szóló 2004. I. törvény 1 §-ában úgy fogalmaz, hogy:

- „(1) Sportoló az a természetes személy, aki sporttevékenységet végez.*
- (2) Sporttevékenységnek minősül a meghatározott szabályok szerint, a szabadidő eltöltéseként kötetlenül vagy szervezett formában, illetve versenyszerűen végzett testedzés vagy szellemi sportágban kifejtett tevékenység, amely a fizikai erőnlét és a szellemi teljesítőképesség megtartását, fejlesztését szolgálja.*
- (3) Versenyszerűen sportoló (a továbbiakban: versenyző) az a természetes személy, aki a sportszövetség által kiírt, szervezett vagy engedélyezett versenyeken, vagy versenyrendszerben vesz részt. A versenyző vagy amatőr, vagy hivatásos sportoló.*
- (4) Hivatásos sportoló az a versenyző, aki jövedelemszerzési céllal foglalkozásszerűen folytat sporttevékenységet. Minden más versenyző amatőr sportolónak minősül.”*

Lehetséges-e a versenysportolóknak további felosztása? A sportolók azon minősített csoportját, akik felkészültségüket rendszeresen összemérik, és ezzel rangsorolják magukat (bajnokságok, kupák), versenysportolóknak nevezzük.

Magyarországon a versenysportban három szint figyelhető meg. Ezek:

- rendszeresen versenyző, de az élvonalba nem kerülők;
- a hazai élvonal versenyzői, akik nemzetközileg nem kvalifikáltak;
- a nemzetközi élvonalba tartozók, akik képviselik a nagy világversenyeken hazánkat.”

A KÉPESSÉGEK ÉS KÉSZSÉGEK FOGALMA A SPORTBAN

A készség és a képesség fogalma között a mindennapi értelemben gyakran nem teszünk különbséget. A pályaorientáció gyakorlatorientált megközelítése szerint „a képességek velünk született adottságainkból gyakorlás segítségével alakulnak ki és cselekvéseink feltételeit biztosítják, fejleszthetők” (Szilágyi, 2002). A képességek megléte előfeltétele a készségek kialakulásának. A sportban különösen a motoros képességek döntőek. Makszin (2007) megfogalmazása szerint: A képesség viszonylag stabil, alapvető jellemvonása az egyénnek, amelyen alig-alig lehet változtatni gyakorlással, mivel genetikailag kódolt tulajdonságokról van szó. A képességek az egyénre jellemző összefüggő rendszert alkotnak, biztosítva az alapokat. A képességek a sportban a lehetőséget jelentik a sportsikerek elérésére. A készség egy tanulási folyamat, gyakorlás eredménye. Módosíthatók a gyakorlás, tapasztalás révén. A készségek elsajátítása összetett, többkomponensű folyamat. A sport területén a mozgáskészség fogalmát kell meghatározni. „A mozgáskészség ilyen értelemben tanult viselkedésforma, amely a rendszeres tanulás, a testnevelés és sport esetében a rendszeres gyakorlás eredményeként alakul ki” (Maxin, 2007) A kialakításához vezető út tanulási folyamat, sajátos jellemzőkkel. A mozgás tanulás folyamatáról, annak eredményességéről vizuális információ szerezhető, így bármely fázisban azonnal javítható. Az egyén motoros teljesítményének alapját a kondicionális és koordinációs képességek összetett rendszere alkotja. (Oláh, 2009)

Kondicionális képességek azok, melyek központi magja az izomtevékenység

- erő
- gyorsaság
- állóképesség
- ízületi mozgékonyosság

Koordinációs képességek, különböző mozgásos tevékenységek gyors, pontos, célszerű végrehajtását teszik lehetővé.

- állóképességi koordináció
- mozgásérzékelés
- térbeli tájékozódási képesség
- egyensúlyozó képesség
- ritmusképesség

(Oláh, 2009)

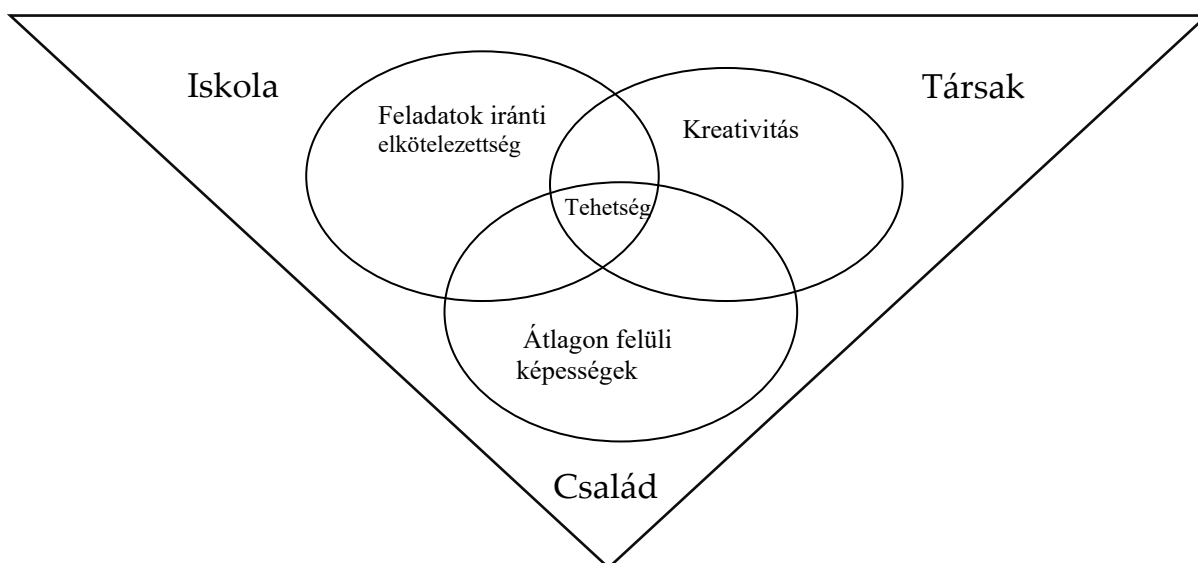
A képességek mellett mi szükséges ahhoz, hogy valaki sikeres sportolóvá váljon? Mi az, ami sikeres sportolóvá tehet valakit?

II.4 A TEHETSÉG FOGALMA A SPORTBAN

A magyar nyelvben a tehetségen az átlagot meghaladó, kivételes adottságot, ígéretet, lehetőséget értünk. Gardner hét tehetségszférát határoz meg: nyelvi, matematikai-logikai, térbeli tájékozódási, zenei, interperszonális, intraperszonális és testmozgási. Ez utóbbi véleménye szerint a tánc- és sportsikerek alapja. (Czeizel, 2004) Hogyan értelmezhető a tehetség fogalma a sportban? Milyen tényezők határozzák meg a kiemelkedő sportteljesítmény elérését? A szakemberek véleménye alapján biztos állítható, hogy a tehetség önmagában nem elegendő.

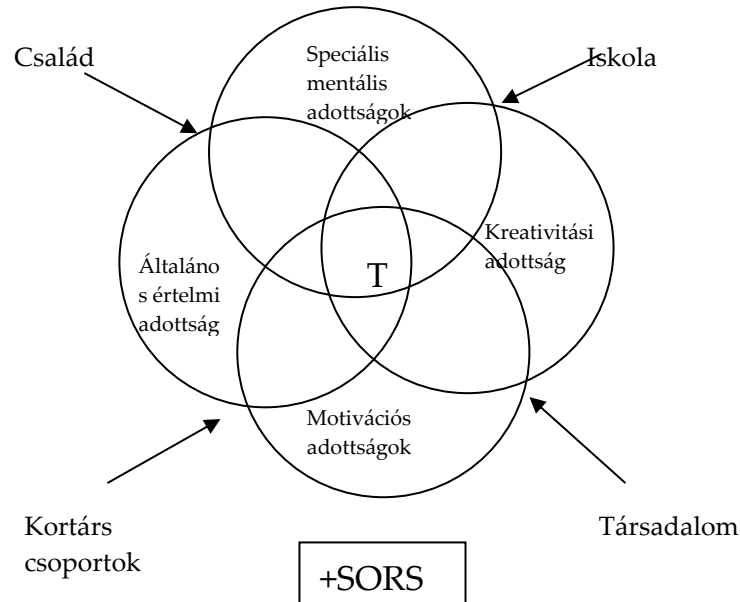
Mönks és Knoers modelljében (idézi Bognár et. al., 2009) a kreativitás, átlagon felüli képesség és a feladatok iránti elkötelezettség metszeteiként jelenik meg a tehetség, melynek kialakulását három külső tényező befolyásolja: a család, a társak és az iskola.

A pályaorientációs folyamat során a képességstruktúra vizsgálatokor meghatározhatók azok a kulcskompetenciák, melyek a tevékenység elvégzéséhez szükséges képességfedezetet jelentik. De kulcsképességeknek tekinthetők a Super által szakma feletti képességeknek nevezett képességek: az együttműködési, kapcsolatteremtési, kommunikáció, problémamegoldó képesség, valamint a felelősségvállalás melyek a szakmai tudás mellett alapvetően meghatározzák hogyan boldogul az egyén egy közösségben. Fejlesztésük egy életen át tartó folyamat. A tehetségmodellekben is megtalálhatók azok a személyiségjegyek, mint az átlagon felüli képességek Mönks és Knoers esetében.

1. ábra Mönks és Knoers többtényezős tehetségmodellje (idézi Bognár et. al., 2009)

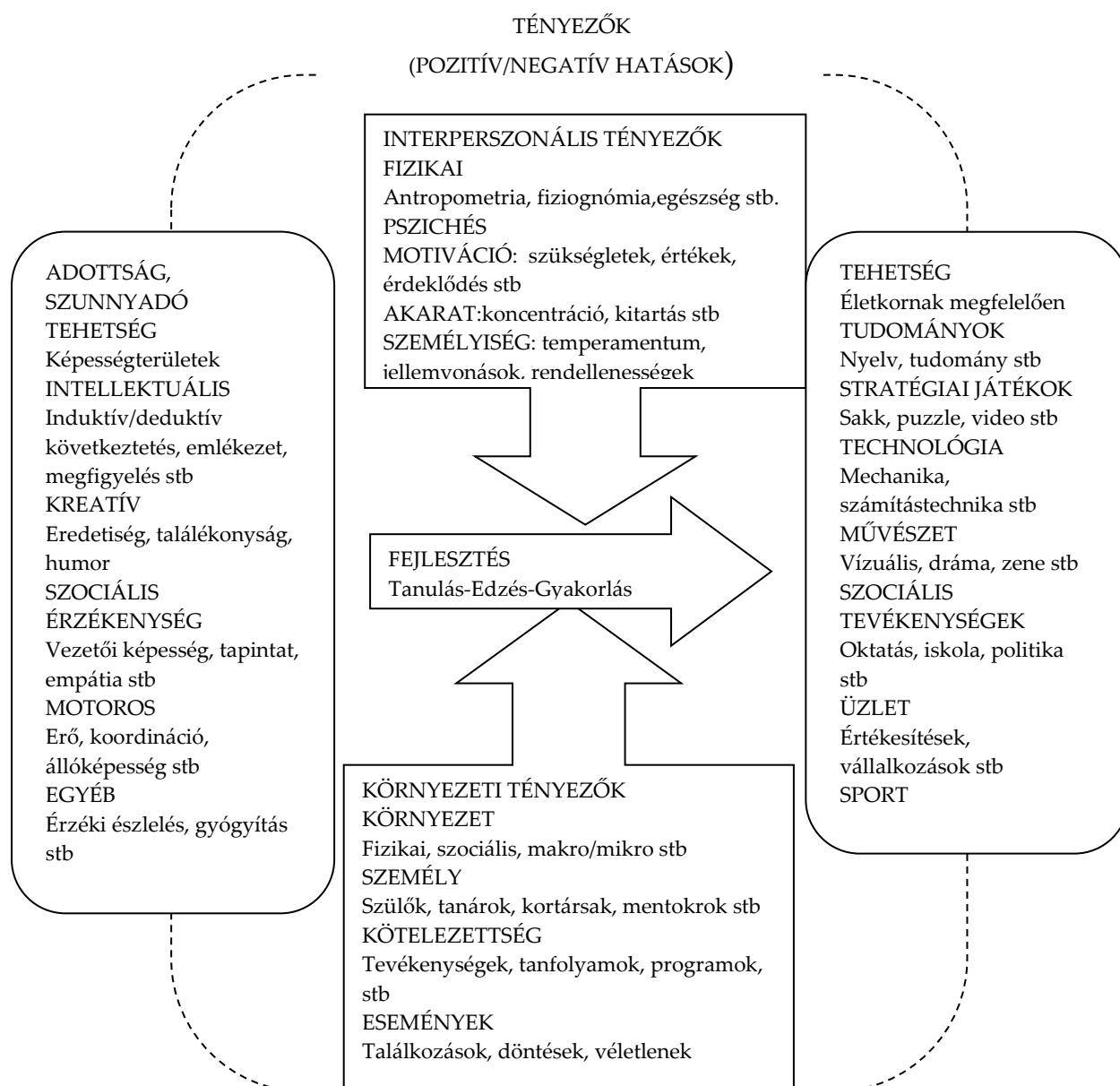
Czeicel (2004) az átlagon felüli képességeket két összetevőre bontotta. Az általános értelmi adottságokra és a speciális mentális adottságokra. Véleménye szerint a specifikus szellemi képességek döntenek el a tehetség irányultságát és

2. ábra Czeizel 2x4+1sors faktoros modellje (Czeizel, 2004)

meghatározó szerepük van a pályaválasztás szempontjából is. A külső hatások közé beemelte az általános társadalmi környezetet is. A külső hatások egyaránt lehetnek segítők vagy akadályozóak. A véletlent - a személytől független és az életviteltől függő tényezőket, melyek befolyása mindkét irányba érvényesülhet - „sorsfaktornak” nevezte el. Egy $2 \times 4+1$ „sors” faktoros talentum modellt állított fel. Sorsfaktor lehet például egy sportoló esetében, hogy a sportágválasztás után milyen edzőkkel kerül kapcsolatba. E szerint a modell szerint a sors teszi lehetővé „+1” tényezőként, hogy a potenciális tehetségből valóban sikeres versenyző váljon valaki vagy akadályozza meg ennek elérésében.

Gagné (idézi Balogh, 2006) az adottságot szunnyadó tehetségként (giftedness) értelmezi, egy vagy több képességterület kivételes kompetenciájaként. A megvalósult tehetséget az adottságok és a környezeti és interperszonális tényezők kölcsönhatásának eredményeként tekinti. Elméletében a tehetséget fejlődési folyamatként vizsgálja. Rendszeresen és rendszeresen fejlesztendő képességek tartja, ami fokozatosan fejlődik ki az öröklött hajlamok készségekbe történő átalakulása folytán. A sporttehetség adottságból történő kibontakozása, gondozása tanuláson, edzésen és gyakorláson alapul. Függ a fizikai és pszichés felkészültségtől és a környezeti tényezőktől.

3. ábra Gagné modellje a szunnyadó és megvalósult tehetségről (idézi Balogh,2006)

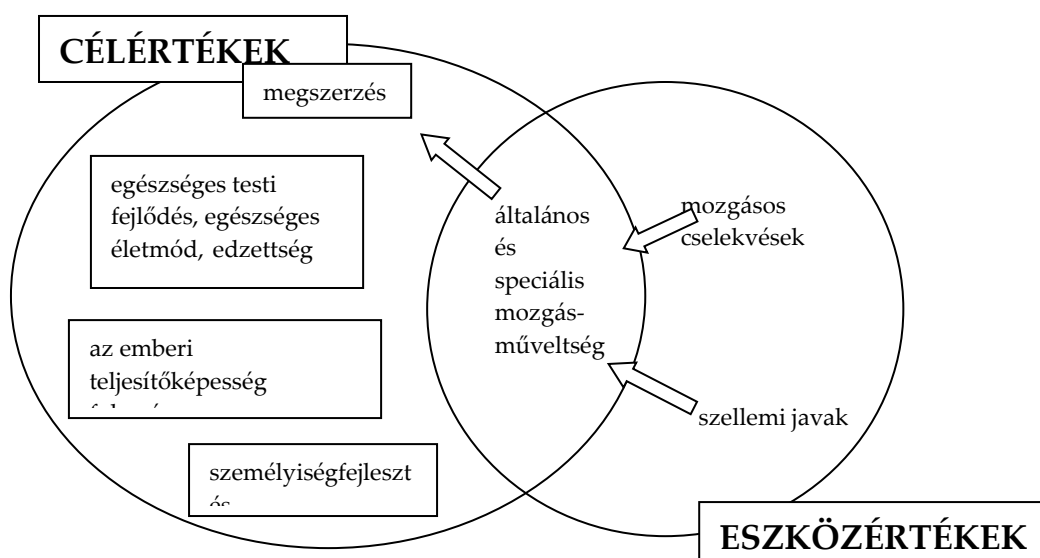
Baker és Horton (idézi Bognár et. al., 2009) szerint a kiválasztás és tehetséggondozás folyamatában a velünk született adottságokat, az edzést és a pszichológiai összetevőket kell együttesen számításba venni. A másodlagos tényezők, mint pl. az edzés helyszíne, szakembergárda hiánya megakadályozza a maximális kibontakozás lehetőségét.

Ezzel szemben Ericcson és munkatársai (idézi Bognár et. al., 2009) az edzésnek tulajdonítanak kizárólagos szerepet. Véleményük szerint 10 000 óra tudatos és szakszerű edzésidő kell a kiemelkedő sport siker eléréséhez. Eredményeiket kísérleti tapasztalatokkal is alátámasztották.

Nagy és Nádori (idézi Bognár et. al., 2009) a sporttevékenység és a sportteljesítmény jellemzőit helyezik a középpontba. Szerintük a tehetséges sportolót az különbözteti meg társaitól, hogy ugyanazon munkavégzés mellett látványosabb eredményt ér el, jobban bírja a terhelést, hamarabb regenerálódik stb. Nagy szerint legalább egy évi folyamatos edzés szükséges a tehetség megállapításához. Sokan sok felől sokféleképpen közelítik meg a tehetség fogalmát. A legátfogóbb és egyben legtömörebb folyamat jelleget is tartalmazó definíciót talán Harsányi (idézi Bognár et. al., 2009) fogalmazta meg. Véleménye szerint tehetségesnek azt tekinthető, akinek egészségi állapota, öröklött fizikai, pszichikai, élettani, antropometriai, motorikus és szociális adottságai kiemelkedőek az adott fejlődési szinten. Képességei a megfelelő fejlesztő folyamatot feltételezve a legnagyobb valószínűséggel a jövőben csúcsteljesítmények elérésére teszi alkalmasak.

II.5 A SPORT SZEMÉLYISÉGFORMÁLÓ SZEREPE

„A sport, az nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és legnemesebb nevelő eszköze.” fogalmazta meg Szent-Györgyi Albert 1930-ban az Országos Testnevelési Kongresszuson. A sport egyedülálló nevelési, kulturális, esélyegyenlőséget teremtő, megelőző és egészségvédő funkciókkal rendelkezik. Hol tanulhatná meg könnyebben egy gyerek, hogyan viselje el a folyamatos vereséget, a kudarcot; vagy, ami talán még ennél is fontosabb, hogyan dolgozza föl az állandó győzelmet, sikert; hogyan rendelje alá magát egy csapat, egy közösség érdekeinek? (Elbert, 2007) A sport a teljes személyiség fejlődése szempontjából meghatározó, így értékhordozó. Értéknek tekintünk mindent, ami az ember számára jelentős bármilyen szempontból lényeges. Az emberi értékítéletekben a személyes tapasztalatok mellett a társadalmi gyakorlat, a társadalmi kölcsönhatás és a társadalmi kommunikáció is nagy szerepet játszik. (Hankiss, 1977) A szociológia megkülönböztet célértékeket (alapérték) és eszközértékeket. A célértékek a társadalom tagjai számára kívánatos életcélok (pl. béke, anyagi jólét, igaz barátság/szerelem). Az eszközértékek olyan tulajdonságok, melyek segítenek e célok elérésében (pl. bátor, alkotó szellemű, logikus gondolkodású, fegyelmezett, szeretetteljes). (Beluszky, 2000) Ezek a sport esetében is meghatározhatók:

4. ábra A sport értékrendszere (H.Ekler-Rétsági, 2006)

A személyiségünk a sport és a játékok közben mindig őszintén nyilvánul meg. A teljesítményre törekvés és az azonnali visszajelzés minden sportágra jellemző. Elősegíti a reális önismeretet. A döntések eredményességének azonnali visszajelzése segít feldolgozni, elviselni a kudarokat és a sikereket. Alkalmassá tesz a vereséget méltó módon, emelt fővel elfogadni. megtanít az elbizakodottság, a lekezelő viselkedés elkerülésére. Az ellenfél, a csapattárs tiszteletére nevel. Segítséget nyújt a helyes önértékelés kialakításához és az ezen alapuló teljesíthető célok kitűzéséhez. A kitűzött cél eléréséhez kitartásra, önfegyelmre, küzdőképességre van szükség, nélkülük nem érhető el siker sem a sportban, sem az élet más területén. Rendszerességre, pontosságra, helyes időbeosztásra készítet, az idő gazdaságos felhasználására, fegyelmezett életvezetésre, a szabadidő megbecsülésére és tervszerű eltöltésére tanít. Az egyéni sportok jellemzően döntéshozatalra, míg a csapatsportok a szabályok betartására tanítanak. (idézi Ekler-Rétsági, 2006) A sportolónak képessé kell válnia a figyelem megosztására, a gyors helyzetfelismerésre és az ebből adódó gyors döntéshozatalra. Ily módon a sport igényli az önállóságot, határozottságot. A sport fontos szerepet tölt be a kapcsolatok kialakításában, ápolásában. A közös gyakorlás, az együttes munka, a közös célok elérése közösségteremtő erő (Bíróné, 2004). A sportban fontos a becsületesség, az önzetlenség, a segítőkészség. A csapatjátékok során a tolerancia, ami a kevésbé jó képességűekkel szembeni türelmet és megértést jelenti. Így a mindennapokban is alkalmassá tesz a másság elfogadására, megértésére is. Fontos, hogy a sportoló képes legyen rugalmasan alkalmazkodni a folyton

változó helyzetekhez, nyitott legyen az új ismeretek, technikai-taktikai elemek elsajátítására, képes legyen ezek kreatív alkalmazására. (Hamar, 2008) A sport az életre nevel, értékeket közvetít, tudást ad és fejleszti a képességeket.

II.6 SPORTOLÓI ÉLETSZAKASZOK

Milyen az az út, melyet a sportolók ez idő alatt végig járnak? Hogyan lehet jellemezni a sportolóvá válás folyamatát? Található találhatók-e közös jellemzők, tipikus pályaszakaszok?

A sporttal való ismerkedés első lépéseit *kezdeti vagy bevezető* szakasznak (Stage of Initiation) nevezi Bloom (idézi Bognár et. al. 2009.). Sportoláson ekkor még főként játékos mozgásformákat ért. A család erkölcsi és anyagi támogatása nélkül ebben az életkorban a gyermek nem kerülhet kapcsolatba a sporttal. A sporttevékenység megszerettetésében kiemelkedően fontos az edző személyisége. A *fejlődés szakasza* (Stage of Development) a második fázis. Megkezdődik a sportági szakosodás, nő az edzésidő, megjelennek a versenyek. A *tökéletesítés szakasza* (Stage of Perfection) a következő, ebben az időszakban csökken a szülő és edző szerepe, a sportoló egyre öntudatosabbá válik, figyelmét a maximális sportteljesítmény elérésére koncentrálja. Côté (idézi Bognár et. al. 2009) ettől eltérő szakaszokat különböztet meg. A *Sampling Years* – a *szoktatás/próbálkozás éve*i, ahol meghatározónak tartja a minél több sportág megismerését, elősegítve az ideális sportág kiválasztását. Ezt követik a *specializációs évek* – *Specializing Years*, ahol akár több, jellegében hasonló sportági tevékenységben fejleszti magát a sportoló. Középpontba állítva a választott sportág képességeit. Az utolsó szakasz a *befektetés éve*i – *Investment Years*, amikor a korábbiaknál sokkal több és intenzívebb edzőmunkát végez a sportoló.

Jász Gábor (2005) is három nagy korszakra bontja a sportolói életpályát, de átfogóbb, részletesebb felosztást készít.

Az első szakasz a sportolóvá válás időszaka:

Az életkor alapján nehezen meghatározható ez az időszak, amikor a sportágválasztás folyamata zajlik. A nagy mozgásigénnyel rendelkező gyermek számára lehetőségeket kell adni, hogy megismerkedjen különböző sportágakkal. A kisgyermek számára leggyakoribb mozgásformákban - a futás, ugrás és a dobás - felismerhetjük a sportok királynőjének az atlétikának az alap mozgásformáit. Ezek a mozgások mindenki számára ismertek és természetesnek számítanak, már gyermekkortól kezdve. Lehetőség nyílik a

különböző sportágak, játékok megismerésére, megkedvelésére, ami lényeges a sportolóvá válás szempontjából, mert így mód van annak megállapítása, hogy a gyermeknek milyen típusú sporthoz van tehetsége, és így lehetősége a profi sportolóvá váláshoz.

A korszak két részre tagolható: az elsőben a gyermek kedvet kap valamilyen sportág magasabb szinten történő űzéséhez, a másodikban pedig szervezett keretek között (iskolai csapat tagjaként vagy sportklub igazolt sportolójaként) elsajátítja azokat az alapokat, amelyek nélkülözhetetlenek a későbbi sportsikerek szempontjából. A legfontosabb, hogy minden gyermek számára egyformán legyen lehetőség a sportolásra, s előbb játékos sportágak megismerésével megkedvelje a sportot, később pedig a már specializáltabb mozgásfajták megtanulásával az edzés módszertanilag minél optimálisabb korban elkötelezze magát egy sportág mellett (Földesiné, 1984), ahol sikereket érhet el.

Ennek a korszaknak céljaként két fő feladat fogalmazható meg egy egészségesebb nemzet, ahol a sport érték és a jövő élsportolójának, olimpiikonjainak szakszerű kiválasztása

A második szakasz az érett korszak:

Ahol a sportoló hazai és nemzetközi versenyeken képviseli egyesületét és hazáját. Az érett korszak is két részre bontható:

Az első a növekedési fázis a válogatottságig tart, amikor fokozatosan javuló teljesítménye és növekvő rutinja jelzi a várható további eredményeit. A második szakaszban már a nemzetközi szinten is eredményes, elismert sportoló arra törekszik, hogy eredményeit szinten tartsa vagy fokozatosan túlszárnyalja. Ez az időszak egyben az utolsó korszakra való felkészülést is jelenti, mert optimális esetben ekkor történik meg a visszavonulás utáni civil élet anyagi biztonságának a megalapozása, esetleg tanulmányok folytatása. Sportdiplomáciai feladatokat is végezhet már ekkor.

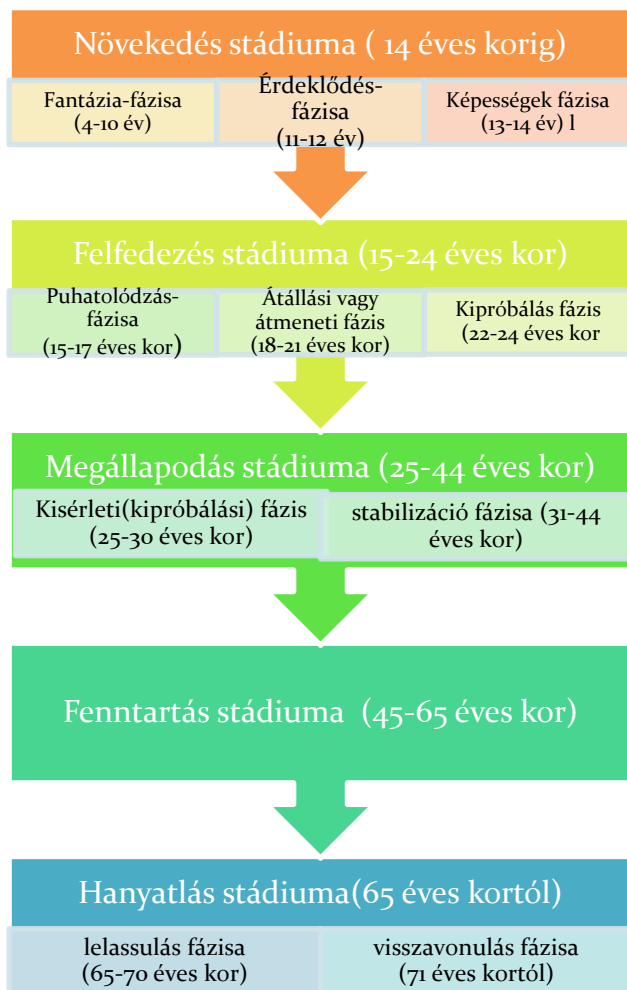
Az érett korszak céljai közé tartozik a sportoló eredményes szereplése a versenyeken, sikerei, a sport tisztaságának megőrzése, sportdiplomáciai tevékenység, nemzetközi versenyek szervezése, aktív sport utáni életének segítése, hogy képes legyen a társadalomban új szerepet találni magának.

A harmadik szakasz a sport által meghatározott évek utáni időszak:

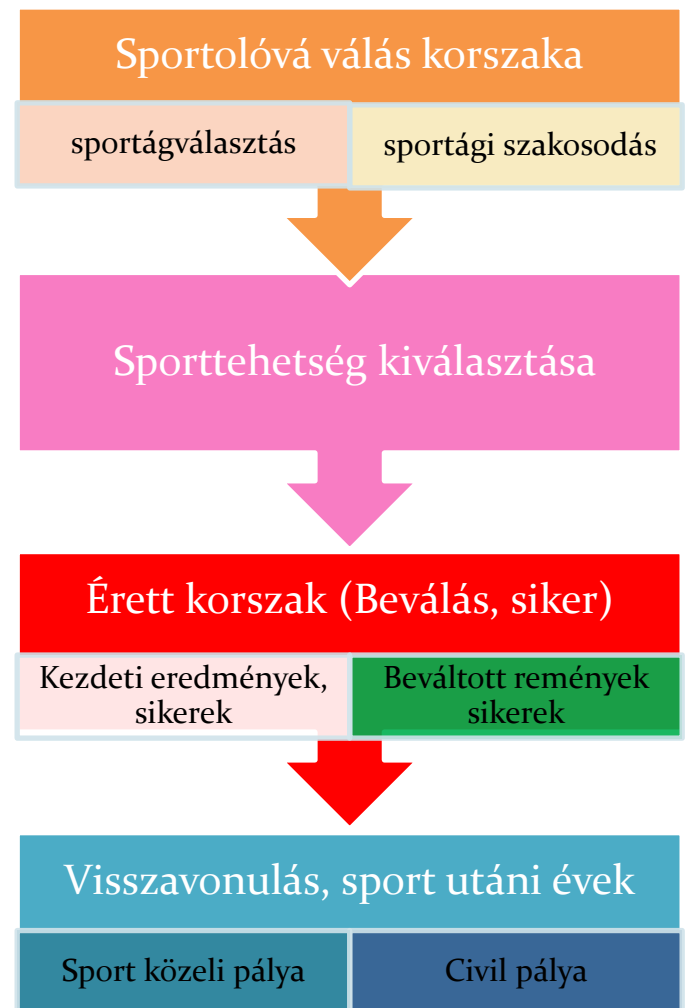
A sportolók többsége általában negyven éves korára már befejezi az aktív sportot szerencsés esetben ez nem sérülés vagy korai „kiégés” miatt következik be. *”Nagyon nehéz a csúcson abbahagyni, de a sportágamban látott rossz példák miatt elhatároztam, hogy megvalósítom ezt. Nem egyszer láttam, ahogy harmincöt éven túl, leáldozóban lévő sportcsillagok vérrel-verejtékkel próbálnak szinten maradni”* – fogalmazta meg Kozmann György egy interjúban. Két út közül választhat vagy

a civil életben keres elfoglaltságot vagy továbbra is sportága ill. a sport közelében marad. Fontos, hogy a pályafutása során felhalmozott értékeket megőrizze, meglévő tudását hasznosíthassa a sport területén is akár edzőként, sportvezetőként, sportdiplomataként. Az egykori bajnokok az első szakaszban lévő fiatal sportolók példaképévé válhatnak.

Super (1994) pályafelfedezés-elmélete öt fő stádiumra bontja az ember életútját. Milyen kapcsolódási pontokat, hasonlóságot találhatunk egy sportolói pályafutás szakaszaival?

5. ábra Super életpálya-szakaszai

6. ábra Sportolói életpálya szakaszai

A sportágválasztás két szakasza az ismerkedés a különböző sportágak jellemzőivel és elköteleződés egy sportág mellett. Majd az ahhoz szüksége mozgásformák elsajátítása a növekedési stádium fázisaihoz köthető. „4 éves koromtól kb 8 éves koromig úsztam. Egész jól ment, de nem szerettem a vizet ezért

abbahagytam. Utána két évig judoztam, de ez sem volt igazán nekem való. Nem élveztem és a versenyeket sem szerettem. 10 éves koromban kezdtem el kézilabdázni és ez nagyon megtetszett úgyhogy folytattam" (részlet egy kilencedikes diák fogalmazásából.) A sporttehetségek kiválasztása a sportági szakosodás után sportáganként eltérő életkorban történik meg, hiszen a serdülőkorban történő alkati változások befolyásolhatják a későbbi eredményeket. Az esetek többségében a puhatolódzási és átállási fázis időszakára tehető. Az érett korszak első szakasza a versenyzői rutin megszerzése, az első sikerek időszaka az átállási fázis egy részére és a kipróbálás fázisra esik véleményem szerint. Míg a nemzetközi rutin és nemzetközi eredmények elérése történhet már a kísérleti és stabilizációs fázis alatt, de ez sportáganként jelentősen eltérhet. Úszóként vagy ritmikus gimnasztikában például már 16-20 évesen válogatott kerettagként nemzetközi szintű eredményeket érhetnek el, míg kosárlabdában vagy gyorskorcsolyában, triatlonban ez később következhet be. A visszavonulás időszaka függ a sportágtól, a sportoló eredményességétől, sérüléseinek mértékétől és kiegészétől. Így a stabilizációs fázis rövidülhet, hiszen egyes sportágakban már 30 évesen visszavonulnak a sportolók. A sportolói pálya egy korai belépéssel és viszonylag korai kilépéssel járó életpálya, az ember életében meghatározó, de csak maximum néhány évtizedes időtartam. Optimális esetben a kilépés a superi stabilizációs fázis végén a fenntartási stádium elején történik meg. Ha ideális a folyamat, akkor a versenyző felkészült az élsport utáni életre. Készen áll életének egy új korszakára. *"A civil életemmel kapcsolatban nincs bennem félelem, csak várakozással teli izgalom. Mint a rajtpisztoly eldördülésénél, mikor arra gondoltam, csak én legyek a leggyorsabb."* - fogalmazta meg Kozmann György. Lehet ez a sporthoz kapcsolódó vagy attól teljesen független út. Ha nem így történt, akkor nagyon éles váltásra kell számítani. Sportolói egyéniségtől, lehetőségektől függ, hogy ki melyik útelágazás előtt áll az adott pillanatban. A visszavonulás időszaka megfeleltethető a hanyatlás stádiumának – a sporttól való visszavonulást vizsgálva – de a valós életútban természetesen egy újabb fordulópontra kerül. A sportoló új feladatok, új kezdet előtt áll a civilpályán. Szakdolgozatomban részben azzal szeretnék foglalkozni, hogy a mai tizenéves sportolók mennyire ismerik reálisan lehetőségeiket. Milyen életpályát terveznek? Mennyire egyeduralkodó életükben a sport? Változik-e véleményük a középiskolában eltöltött közel félévtized alatt?

III. SAJÁT VIZSGÁLATI ADATOK GYŰJTÉSÉNEK HELYE ÉS FELDOLGOZÁSUK MÓDSZERE

Dolgozatomban a közoktatási típusú élsportolói osztályok pályaaorientációjának szabályozási kereteit az adott képzést végző intézményekre vonatkozó kerettanterv és néhány budapesti iskolák pedagógiai programjai alapján vizsgáltam.

III.1 ADATGYŰJTÉS HELYE

1. Budapesti közoktatási típusú gimnáziumi oktatást végző sportiskolák Pedagógiai programja és kerettanterve, (Bródy, Csanádi, Csík, Telepy, Kölcsey, Vörösmarty)
2. Kérdőív: Vörösmarty Mihály Gimnázium, élsportolói tagozat 95 fő
3. Vörösmarty Mihály Gimnázium „Ki vagyok én?” fogalmazás 34 fő
4. Vörösmarty Mihály Gimnázium „Hogyan képzelem az életem 10 év múlva” fogalmazás 15 fő

III.2 KUTATÁSI MÓDSZEREK

A vizsgálat során három módszert alkalmaztam. A dokumentumok tartalmi elemzését, kérdőíves felmérést és diákok által készített fogalmazások tartalmi elemzését.

Dokumentum elemzés

A sportiskolai kerettanterv és a budapesti közoktatási típusú középfokú oktatási intézmények pedagógiai programjainak elemzése, összehasonlítása a pályaaorientáció szemszögéből.

Kérdőíves adatfelvétel

A sport iránti motivációt, az iskolaválasztást befolyásoló tényezőket, a véleményformáló személyiségeket, távlati terveket, ehhez szükséges információszerzés területeit szerettem volna feltérképezni kérdőíves adatgyűjtés segítségével. A szociológiai adatgyűjtés egyik leggyakrabban alkalmazott módszere a kérdőíves felmérés. a kérdőíven szereplő kérdéseknek világosnak, egyértelműnek kell lenniük. Két kérdéstípust lehet alkalmazni. A nyitott kérdések esetében a válaszadó fogalmazza meg a választát. Kódolása

összetettebb, bonyolultabb de több információt szolgáltat. A zárt kérdéseknél a válaszadó a felkínált lehetőségek közül választhat. A választ aláhúzással vagy más jelölési módszerrel választhatják ki. Az adott lehetőségeket rangsorolhatja is. A zárt kérdésekre adott válaszok könnyebben kódolhatóak. (Andorka, 2003) Az általam készített kérdőív 15 kérdésből áll, mindkét kérdés típus megtalálható benne. A zárt kérdés vannak túlsúlyban. Az esetek többségében lehetővé tettem a többszörös választást. Néhány kérdésnél kértem, hogy rangsorolják a lehetőségeket. A kitöltő személyére vonatkozó alapadatok (nem, életkor, évfolyam, sportág) mellett a szülők, családtagok sporttal való kapcsolatáról is érdeklődtem.

Fogalmazások elemzése

Bemutató levél: A középiskolába lépő diákok írnak önmagukról, terveikről, vágyaikról.

Terveim 10 év múlva: Középiskolás diákok fogalmazták meg hosszú távú terveiket család, sport, munka témakörében.

A fogalmazásokban megjelenő sportra, tanulmányokra vonatkozó jellemző motívumok. A két fogalmazás összehasonlítása.

III.3 HIPOTÉZISEK

1. Az élsportolói osztályokat működtető budapesti gimnáziumok pedagógiai programja nem tartalmaz átfogó koncepciót a tanulók pályaaorientációjával kapcsolatban
2. A szülők befolyása meghatározó volt a rendszeres sport megkezdésénél és a sportág választásnál
3. Az élsportoló gyerekek továbbtanulásában (közép és felsőfok) meghatározó szerepe van a családnak és a sportkörnyezetnek –edző, csapattársak
4. Az intézmény választáskor (mindkét életkorban) döntő szempont, hogy megteremthető legyen az élsport és a tanulás összhangja
5. A csapatsportot űzők körére jellemző a diploma megszerzése iránti igény
6. Az élsportolók számára a középiskolai és az egyetemi/főiskolai tanulmányok befejezése után egyaránt meghatározó a sportkarrier ill. a sporttal való kapcsolat folytonossága

IV. EREDMÉNYEK

IV.1 KÖZOKTATÁSI TÍPUSÚ SPORTISKOLÁK

2005. november 16-án fogadta el a kormány a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiát, amely alapvetően új szemléletet tartalmaz. A sportot elsősorban eszköznek tekinti a legfontosabb társadalmi célok: - egészségmegőrzés, nevelés, személyiségfejlesztés, közösségépítés, társadalmi integráció - elérése érdekében. A NAT 2003 kiemelt fejlesztési feladataival teljes összhangban, legfontosabb célkitűzésként fogalmazza meg az élethosszig tartó rendszeres mozgás, sportolás, a mindennapi testedzés igényének kialakítását a gyermekekben és az ehhez szükséges feltételek megteremtését. Minden iskolának feladatául tűzi ki a felnövekvő nemzedék egészséges életmódra nevelését. Megfogalmazza a versenysport és ezen belül az utánpótlás-nevelés feladatait is. (Sportiskolai kerettanterv, 2007)

2007-ben jelent meg az Országgyűlés a 65/2007. (VI. 27.) OGY határozatának mellékleteként a „SPORT XXI. NEMZETI SPORTSTRATÉGIA 2007-2020” program. Itt is kiemelt célként jelenik meg, hogy a versenysportban elért eredményeink, kialakult hagyományaink megtartása mellett az emberek életének része legyen a rendszeres testmozgás. A korábbi, versenysport-centrikus szemlélet helyett a mindenki által végezhető sportolást, az egészséges életmód megvalósítását szorgalmazza, melyet elsősorban a gyermekek testi-lelki fejlődésében tart kulcsfontosságúnak. Meghatározza az egységes utánpótlás-nevelési rendszerrel szembeni elvárásokat és annak szerkezeti felépítését. A folyamat irányítására, szervezésére jön létre a Nemzeti Utánpótlás-nevelési Intézet a NUPI (2007-től NUSI). Az állam a versenysport területén az utánpótlás-nevelésben kíván kiemelt szerepet betölteni. Az utánpótlás nevelésen tágabb értelemben az egészségmegőrzésre, egészséges életmódra, az egész életen át történő mozgásra, sportra (life long sport) való igény kialakítását tekinti. Biztosítani kell a gyerekek sokoldalú, harmonikus fejlesztését, meggátolni a túl korai specializálódásukat. Ezért 6-10 éves korban a hangsúly a sportos életmód kialakításán, a sport megszerettetésén, a sokoldalú képességfejlesztésen van. A minőségi képzést 10-14 éves korban kell megkezdeni, akik ide nem tudnak bekerülni azok számára a szabadidősport jellegű foglalkozásokat kell biztosítani. (Kiss, 2009)

Az egységes utánpótlás-nevelési rendszer három alrendszerből építi fel:

1. A széles tömegbázis megteremtéséért:

Sport XXI. Utánpótlás-nevelési Program: A Héraklész Bajnokprogram alatti korosztályokat vagy a Héraklész Bajnokprogramban nem regisztrált sportolókat (maximum 14-15 éves korig) érinti. A Héraklész Alapprogram feladata, hogy lehetővé tegye minden sportolni vágyó, tehetséges gyermek számára, hogy megtalálhassa azt az iskolát, sportegyesületet, amelyben felkészült tanárok és edzők irányítása mellett az általa választott sportággal kedvére foglalkozhat. A Héraklész Alapprogram egyszerre tart kapcsolatot az iskolákkal, a sportegyesületekkel, a sportiskolákkal, az edzőkkel, a sportolókkal és szükség esetén a sportolók szüleivel. Foglalkozik a sportolók kiválasztásával, a sportolás körülményeivel, a korszerű edzésmódszerekkel és a versenyszerű sporttal együtt járó terheket. Az iskola feladata, hogy az egyesületekkel együttműködve megkönnyítse a sportoló gyerekeknek iskolai feladataik teljesítését.

2. Tehetséggondozás – Heraklész programok:

2001 ősze óta a működik a *Héraklész Bajnokprogram*. A Héraklész Bajnok- (14-18 évesek) és Csillagprogram (18-23 évesek) révén húsz sportágban évente mintegy 1800 sportoló részesül állami támogatásban. A programban résztvevő sportolók és edzők személyét a szakszövetségek határozzák meg egységes elvek alapján. A kiválasztott sportolók felkészítése továbbra is az egyesületükben történik, de rendszeresek a központi foglalkozások is. A Héraklész Bajnokprogram legfontosabb célja a hagyományosan eredményes és a dinamikusan fejlődő új olimpiai sportágakban azoknak a serdülő, ifjúsági korú

sportolóknak a felkutatása, gondozása, akik a magyar sport jövője sikereinek zálogát jelenthetik. A szakmai feladat a felnőtt kor küszöbére a korosztályos nemzetközi színvonalnak megfelelő versenyzők felnevelése. A Héraklész Csillagprogram már a Magyar Olimpiai Bizottsággal szorosan együttműködve nemzetközi eredmények eléréséhez járul hozzá. A résztvevő szövetségekkel kötött szerződés alapján a NUSI biztosítja a versenyzőknek a minél hatékonyabb felkészülést elősegítő szolgáltatásokat. 2009-ben a Héraklész Program által támogatott sportolók 55 arany-, 55 ezüst- és 55 bronzérem nyertek az esztendő világ- és Európa-bajnokságain. (<http://www.nupi.hu/>)

7. ábra A Héraklész program logója

3. Sportiskolai rendszer:

olyan évfolyamos képzési rendszer, amely két irányban fejleszthető: egyfelől a közoktatási típusú intézményrendszer létrehozása, másfelől az egyesületi típusú sportiskolai hálózat kiépítése. (Nemzeti Sportstratégia, 2005)

A közoktatási típusú sportiskolai nevelés és oktatás pedagógiai tevékenységéről rendelkezik a 243/2003 (XII.17.) Korm. rendelet 202/2007. (VII. 31.) módosítása:

„9/G. § A közoktatási típusú sportiskola pedagógiai tevékenysége biztosítja a rendszeres mozgás, sportolás, a mindennapi testedzés igényének kialakítását olyan tudásrendszer közvetítésével, amely segíti a sportoló tanulókat a természetben, a társadalomban és a sport világában való eligazodásban, önmaguk megismerésében, sportspecifikus tudáselemek közvetítésével pedig megteremti a lehetőséget ahhoz, hogy a tanuló élsportolóvá váljon.”

Az 1993. évi LXXIX törvény a közoktatásról a középfokú nevelést és oktatást két szakaszra bontja, melyek közül a másodikban 11/12. vagy 12/13. évfolyamon jelenik meg a pályaválasztást segítő szakasz fogalma.

A sportiskolai kerettanterv a Csanádi Árpád Általános Iskola és Gimnázium nevelési és oktatási tapasztalatait felhasználva készült. A Nemzeti alaptantervre épül és a műveltségi területeken alapul. Az átjárhatóság biztosítása érdekében a tananyag az OM kerettantervén alapul. A gimnáziumi tantervek a középszintű érettségi vizsga követelményeinek felelnek meg. Megjelennek a kerettantervben a sportiskolai jelleg miatt a sporthoz kapcsolódó tudáselemek és olyanok is, amelyek szorosan nem köthetőek egy műveltségterülethez. A Testnevelés és sport műveltségi területben elméleti ismeretek is megjelennek, hogy az élsportoló diákok jobban megértsék és elfogadják a választott életforma elvárásait, követelményeit. A közismereti tantárgyak esetében is a sportoló fiatalok életviteléhez, a sporthoz kapcsolódó tudáselemek jelennek meg. Ezek a szempontok befolyásolják például a feldolgozandó irodalmi művek kiválasztását, a fizikában az egyes törvények sportban való alkalmazásának bemutatását (pl. hajítások) vagy matematikában a feladatok szövegezését, az egészségnevelés kiemelt szerepének hangsúlyozását (kémia, biológia, sportegészségtan). (Közoktatási típusú sportiskolai kerettanterv, 2007)

A közoktatási típusú sportiskola feladatainak ellátásakor több az átlagos iskolára nem jellemző problémával kell, hogy megbirkózzon. A tanév bármely időszakában érkezhet, távozzon tanuló. Az edzőtáborok, versenyek miatt megnövekedett hiányzások magas számának kezelése, a pótlások megszervezése. A váratlanul (sérülés, kiégés, az eredmények elmaradása miatt)

befejeződő sportpályafutás esetén az esetleges iskolaváltás segítése. A közoktatási típusú sportiskola kiemelt fejlesztési feladatai közé tartozik az „énkép és önismeret” értékeinek közvetítése. Mindezeket segítő szerepel a 9. évfolyamon a Tanulásmódszertan, nyelvi előkészítő évfolyamon pedig az Önismeret tantárgy. A pályaaorientáció az Életvitel és gyakorlati ismeretek területén belül a tizenegyedik évfolyamon osztályfőnöki órák keretében jelenik meg 6-8 órában. Az itt megfogalmazott alapelvek és célok a következők:

„A tantárgy tanulásának célja, hogy a tanulók ismerjék meg a magyarországi foglalkoztatáspolitikát jellemzőit, és az Európai Unió integrációs lehetőségeit. Legyenek tisztában a szakképzés sajátosságaival. Szerezzenek kellő tájékozottságot a felvételi eljárásrend szabályaiban, dokumentumok elemzésével és az IKT alkalmazásával ismerjék meg a Magyar Universitas Programot.” (Közoktatási típusú sportiskolai Kerettanterv, 2007)

Tematikáját a következő kerettantervi táblázat tartalmazza:

1. táblázat Pályaaorientáció a 11. évfolyamon

PÁLYAORIENTÁCIÓ		
Témakörök	Tananyag	Fejlesztési feladatok/Ajánlott tanulói tevékenységek
1. Foglalkoztatás - politika		
1.1. Foglalkoztatási szerkezet Európai Unió	A foglalkoztatáspolitikai normái, alapelvei, intézményrendszere Európai Szociális Charta.	Dokumentumok, szakszövegek tanulmányozása, elemzése. A rendszer leírása.
1.2. Munkaerőpiac	A munkaerőpiac fogalma, szereplői, szociális partnerség. Felsőoktatás és a munkaerőpiac.	A fogalmak megértése, az összefüggések feltárása szakszöveg feldolgozással.
1.3. Munkanélküliség	A munkanélküliség okai. A munkanélküliség problémája.	Beszélgetés, az okok feltárása, a problémák megfogalmazása.
1.4. Munkajogi szabályozás	Munkaügyi ismeretek. A Munka Törvénykönyve	Dokumentumok tanulmányozása, munkavállalás szerepjátékkal.
1.5. A szakképzés rendszere	Alap- közép- és a felsőfokú szakképzés szinterei.	Rendszervizsgálat, a rendszerek azonosítása, értelmezése.
2. A felsőoktatás rendszere		

2.1. Magyar Universitas Program	A felsőoktatási törvény Bolognai folyamat	Dokumentumok keresése, információgyűjtés, rendszerezés.
2.2. A felsőfokú képzés szerkezete IKT	Osztatlan képzési területek. Alapképzés, mesterképzés. Képzési területek (12). <i>Sporttudományi alapszakok.</i>	A képzési szerkezet megismerése rendszerorganigram elemzésével.
2.3. Akkreditált felsőfokú szakképzés	A szakképzés célja, a képzés rendszere, képzési területek.	A területek feltérképezése az átjárhatóság lehetőségeinek feltárása. A felvételi
2.4. Felvételi eljárásrend	Dokumentumok. Jelentkezési lapok	eljárásmódok megismerése dokumentumok elemzésével, jelentkezési lapok kitöltésével.

Budapesten a NUPI adatai szerint 5 közoktatási típusú sportiskola végez gimnáziumi képzést. A pedagógiai programjaikat megvizsgáltam és összehasonlítottam a pályaaorientációs tevékenységeik alapján. Külön órakeret a szakiskolákban működő pályaaorientációhoz hasonló tantárgy egyik intézményben sincs. Az osztályfőnöki órák keretében oldják meg az iskolákban a pályaaorientációs feladatokat. Két iskolában van pályaválasztási felelős, aki általában 12. évfolyamon nyújtanak segítséget pl. nyílt napokról való tájékoztatás, bolognai rendszer ismertetése, segítségnyújtás a felvételi lapok kitöltéséhez. Az iskolák többségében az osztályfőnök kérheti az iskolapszichológus támogatását. Néhány esetben igénybe veszik külső szervezetek segítségét (pl. Baraka program). Egy helyen, a Csanádiban szerveznek rendszeresen beszélgetéseket sikeres sportolókkal és mutatnak be a sporttevékenységekhez kapcsolódó pályákat. A Bródyban évfolyamokra lebontva megtalálható, hogy melyek az adott tanévben az osztályfőnöki órákra ajánlott témák. Az adott iskolákra a pedagógiai programokban megjelenő jellemző célokat és tevékenységeket egy táblázatban összesítettem.

Az áttekintés alapján megállapítható, hogy jelenleg egyik iskola sem rendelkezik átfogó pályaaorientációra vonatkozó kidolgozott programmal, sem megfelelő pályaaorientációs szakemberrel. Ezeket a feladatokat általában az osztályfőnökök végzik, esetenként a pályaválasztási felelősként megbízott pedagógus segítségével. Ez a tapasztalat egybecseng a Berde Éva által 2000-2003-ban végzett középiskolák pályaaorientációs lehetőségeit vizsgáló kutatásáról közölt eredménnyel, miszerint az iskola pályaválasztási felelőse „saját végzőseik ügyeit intézi. Ez utóbbi tanár feladata gyakran csak formai segítség nyújtása: a tájékoztatók eljuttatása az érintettekhez, illetve útmutatás, a felvételi lapok kitöltéséhez.” (Berde, 2003)

2. táblázat Pedagógiai programok összehasonlítása

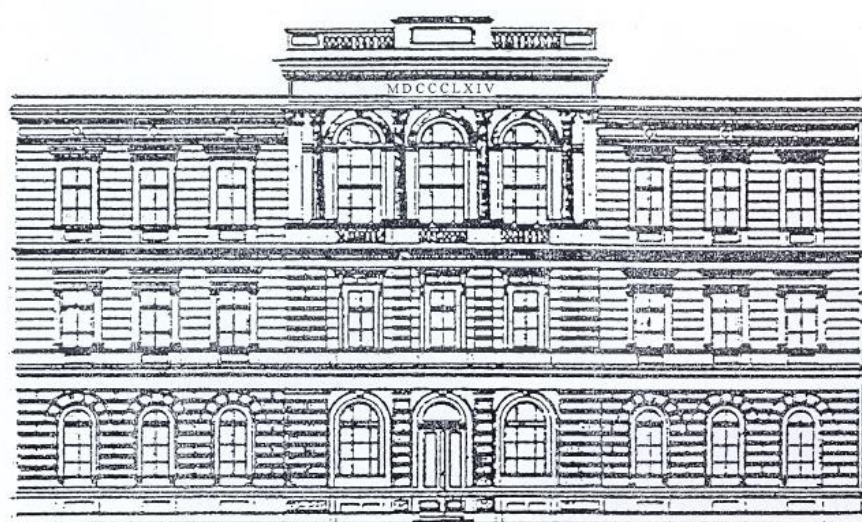
V.	Bródy Imre Oktatási Központ	Csanádi Árpád Általános Iskola, Középiskola és Pedagógiai Intézet	Csik Ferenc Általános Iskola és Gimnázium	Kölcsény Ferenc Gimnázium	Vörösmarty Mihály Gimnázium	Telepy Károly Testnevelés Szakosított Általános Iskola és Gimnázium
	1-13.évfolyam	1-13.évfolyam	1.-13.évfolyam	gimnáziumi képzés	gimnáziumi képzés	1-13.évfolyam
élsportoló tagozat osztályai	évfolyamonként egy osztály	5.-12./13.évfolyam osztályai	évfolyamonként egy osztály/csoport	évfolyamonként fél/egyl osztály	évfolyamonként egy osztály	évfolyamonként egy osztály
alkalmazott tanterv	sportiskolai kerettanterv	sportiskolai kerettanterv	sportiskolai kerettanterv	sportiskolai kerettanterv	sportiskolai kerettanterv	sportiskolai kerettanterv
szakemberek	iskolapszichológus, pályaválasztási felelős	iskolapszichológus	iskolapszichológus		iskolapszichológus, pályaválasztási felelős	
Pályaválasztás, pályaorientáció megjelenése a Pedagógiai programokban	9. 10. évfolyamon osztályfőnöki órák önismert, önértékelés fejlesztése Önismereti tesztek megoldása, kiértékelése 11. évfolyamon: Iskolák, továbbtanulási lehetőségek bemutatása, felvételi rendszer ismertetése szakember meghívása pályaválasztási tanácsadás a Fővárosi Pályaválasztási Tanácsadóban főiskolák, egyetemek nyílt napjai, nyilvános próbafelvételik 12. évfolyamon: Jelentkezési lapok kitöltése, eligazodás a felvételi tájékoztatóban szakmák megismerése, OKJ-s szakmák ismertetése, akkreditált képzésekről a munkavégzés alapvető szabályainak megismertetése, pályázatkészítés gyakorlati kérdései, szakmai önéletrajz írása, amunkanélküli ellátás rendszerének ismertetése. Valamennyi évfolyamon a sportoló tanulók felkészítése mentálisan az élsportolói karrierre, az élsporttal összefüggő szakmákra (sportmenedzser, sportvezető).	Osztályfőnöki órákon: önismeret fejlesztése önnevelés iránti igény felkeltése, személyiségük stabilizálása, életpályájukra való felkészítés az élsportolói életvitelhez elengedhetetlenül szükséges akarat, kitartás, kudarctűrő és győzni akarás motívumainak fejlesztése. drámajátékok, disputakör működtetése, önálló és csoportmunkában önismereti játékok, tréningek, reális önértékelés önállóság és felelősségtudat fejlesztése. 11.évfolyamon: Életvitel és gyakorlati ismeretek Csanádi Sportforum, amely keretében sportolókkal, sportszakemberekkel találkozhatnak a diákok	Osztályfőnöki órákon A Baraka program önismereti, emberismereti, világismereti oktatást nyújt a fiatalok számára, mely segíti őket mindennapi problémáik megoldásában, a társadalmi érintkezésekben, később a pályaválasztásban.	Az osztályfőnöki órákon a NAT kulcskompetenciáival összhangban. A 9. évfolyamon tánc és dráma tárgy keretében Az egészségnevelési programban fő órákon önismeret, továbbtanulás, pályaválasztás. Szakmák napja két évenként	9. évfolyamon tanulás módszertan Személyiségfejlesztés: 9.évfolyamon tánc és dráma órákon drámajátékok segítségével Helyes önismeret, önkontroll, önértékelés, nemi, családi, nemzeti és európai öazonosság kialakítása A reális önismertre épített rövidebb, hosszabb távú célok kijelölése. Önértékelésre, önálló döntésekre épülő rugalmas változtatási készség a problémák megoldásában 11. évfolyamon Életvitel és gyakorlati ismeretek egészségnevelési programban az önismeret és az önismereten alapuló karrierválasztás évente egyszer a pályaválasztási felelős által szervezett pályaválasztási nap	Önismeret fejlesztése osztályfőnöki órákon Tanórán kívüli foglalkozásoknál is szerepel a pályaorientáció

V.1 KÉRDŐÍV ÉRTÉKELÉSE

8. ábra
VMG címer

A Vörösmarty Mihály Gimnázium a kerület és a főváros egyik legrégebbi középfokú intézménye. 1867 után, a főváros fejlődése szükségessé tette reáltanodák felállítását. A gimnázium 1871-ben Pest második, a hamarosan egyesült három városrész harmadik reáliskolájaként alakult meg, a nagykörút építésével együtt dinamikus fejlődő József-városban. Létesítését eredetileg is főreáliskolaként tervezték, de a mielőbbi működés, a feltételek fokozatos megteremtése érdekében 1871-ben alreálként indult, saját épülete elkészültekor 1874-ben lett főreáliskola. Az iskola klasszikus arányokat tükröző eklektikus stílusú épülete Diescher József tervei szerint 1874-ben készül el. Az épületet a nemzeti kulturális örökség miniszterének 12/2001. (VII. 5.) NKÖM rendelete 2001-ben műemlékké nyilvánította. A gimnázium 1921-ben vette fel Vörösmarty Mihály nevét.

Budapesti VIII. ker. községi főreáliskola.

9. ábra Vörösmarty Mihály Gimnázium épülete

Az 1980-as években országszerte elindult iskolakísérletekkel egyidejűleg a Vörösmarty Mihály Gimnázium is új utakat keresett. Az évfolyamonkénti öt tanulócsoportból kettőben speciális osztályt hozott létre. 1979/80-tól működik a *drámatagozat*, 1982/83-tól az *élsportolói osztály*. A négy évfolyamos képzés mellett az 1993/94. tanévtől felmenő rendszerben nyolc-, az 1998/99. tanévtől (ezt felváltva) hat évfolyamos képzést is folyik. A nyolc évfolyamos képzés kifutó rendszerben 2004/2005-ben megszűnt. A 2005-ben bevezetésre kerülő kétszintű érettséginek megfelelően a 2003/2004. tanévben megkezdődött az emelt szintű érettségire felkészítés. A 2004/2005. tanévtől a hat

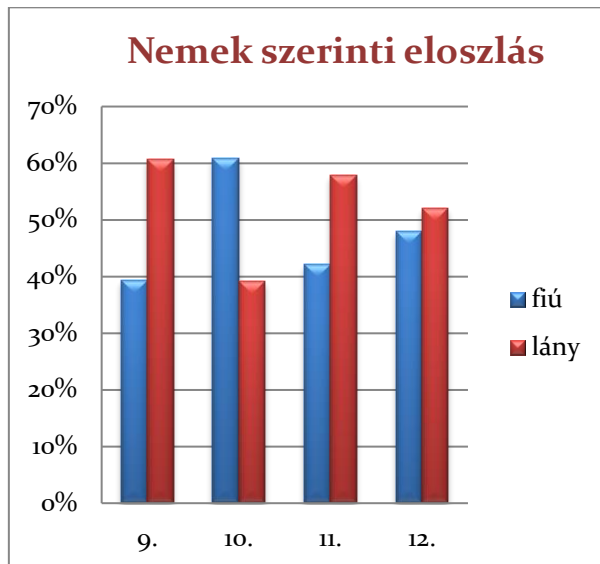
évfolyamos képzés keretében a 8. osztály után nyelvi előkészítő évfolyam indult egy osztályban. A 2008/2009-es tanévtől felmenőrendszerben megszűnik a hat évfolyamos képzés, helyette a 2010/2011-es tanévben nyelvi előkészítő évfolyammal vizuális kommunikációs és természettudományi osztály indul. Az új sportiskolai kerettanterv szerint 2007-ben kezdte meg tanulmányait első évfolyam az iskolában. Az élsportolói osztály speciális megjelölést korábban nem annyira a tanterve, hanem inkább a pedagógiai gyakorlata alapján viselte már hosszú évek óta. Az új közoktatási típusú sportiskolák esetében új tantárgyak (sportági ismeretek, sportegészségtan stb) is megjelentek. Az iskolai és sport elfoglaltságot egyeztető módszereivel, a felzárkóztató egyéni foglalkozásokkal segíti az iskola a diákokat a sikeres sport és tanulmányi fejlődésben. Jól bevált forma a sportban már sikereket elért tanulók eredményes gimnáziumi tanulásához, továbbtanulásuk elősegítéséhez.

A budapesti Vörösmarty Mihály Gimnázium élsportolói tagozatának osztályaiban végeztem az adatgyűjtést 2010. február-márciusában. A négy évfolyamon 95 fő vett részt a felmérésben.

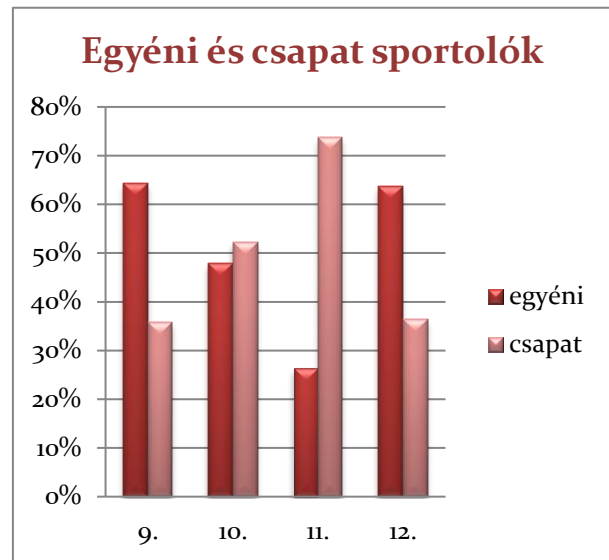
3. táblázat A felmérésben résztvevő diákok

	9.	10.	11.	12.	össz	
fiú	11	14	8	12	45	47%
lány	17	9	11	13	50	53%
egyéni	18	11	5	14	48	52%
csapat	10	12	14	8	44	47%
már nem sportol	0	0	0	1	1	1%

A nemek szerinti megoszlás a teljes mintában közel egyenletes, de évfolyamonként lényeges eltérések tapasztalhatók. (1. táblázat) Hasonló a helyzet az egyéni és csapatsportot űzők esetében. A teljes tagozatra nézve csak 5% az eltérés. A 10. évfolyamon közel azonos a számuk, de míg a 11-eseknél a csapatsportok a dominánsak a másik két évfolyamon az egyéni sportolók találhatók nagyobb arányban. Természetesen a valós adat ettől némiképpen eltérhet hiszen a hiányzók az osztályonkénti arányokat módosíthatják. Nagyon csekély (1 fő), aki már nem sportol versenyszerűen.

10. ábra Nemek szerinti megoszlás

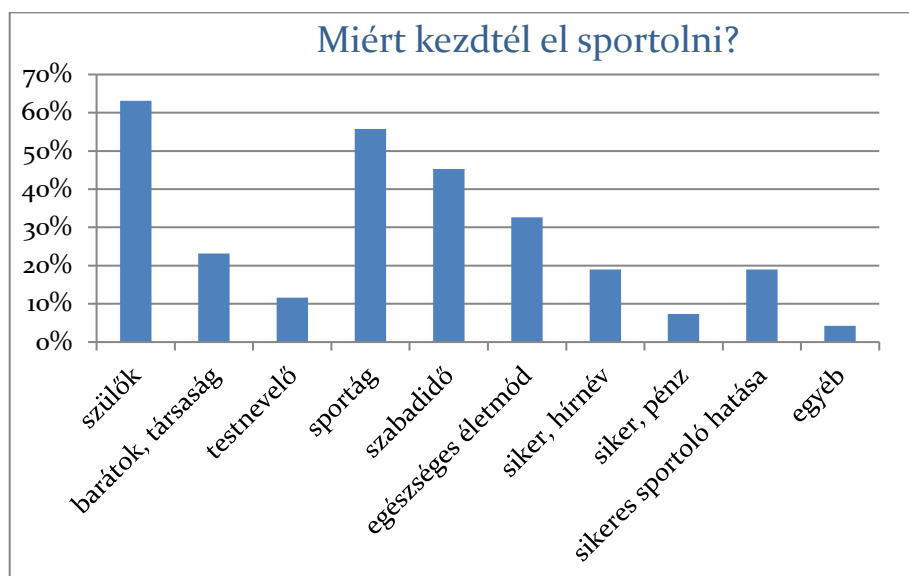

11. ábra Egyéni és csapatsportolók

Sportágválasztás

Mi az, ami egy gyereket a sporthoz vonz, miért tart ki egy sportág mellett? Miért vállalja a hosszú éveken át a mindennapi megpróbáltatásokat? A 2.3. és 4. kérdés segítségével vizsgálom ezt a témakört. Két nyitott és egy zárt típusú kérdés tettem fel. Tudni szerettem volna, hogy a családtagok milyen arányban sportoltak/nak. A válaszadó diákok 95%-nak sportol/t legalább egy családtagja. Nagyobb arányú az édesapák körében a sportolói múlt 63 %, az édesanyák közül 37 % sportolt. A diákok 24%-nak a testvére is sportol/t. Többen jelenleg is sportolnak. Sok esetben a sportoló családtagok között a nagyszülőt is büszkén megemlítik. Megvizsgáltam a szülők/családtagok és a gyerekek sportágai között kimutatható-e szorosabb kapcsolat. A szülőkével azonos vagy hasonló sportágat 9. évfolyamon a diákok 24%, 10. évfolyamon 37%, 11. –en 48% és a 12.-en 32%-a választott. Ez azt jelzi, hogy a sportoló szülő számára a rendszeres sporttevékenység a fontos. A gyerek egyéni választását elfogadja és támogatja.

A miért kezdte el sportolni kérdés esetén 9 konkrét lehetőség közül választhattak vagy egyedi okot is megadhattak. A többes választás esetén kért rangsorolás általában nem történt meg. A szülők hatása a legnagyobb, a gyerekek 63 %-a jelölte meg. Sportág iránti érdeklődéssel 56 % indokolta, míg 45 %-uk választotta a szabadidő értelmes eltöltését. A további szempontok már 30 %-os vagy az alatti értéket mutatnak.

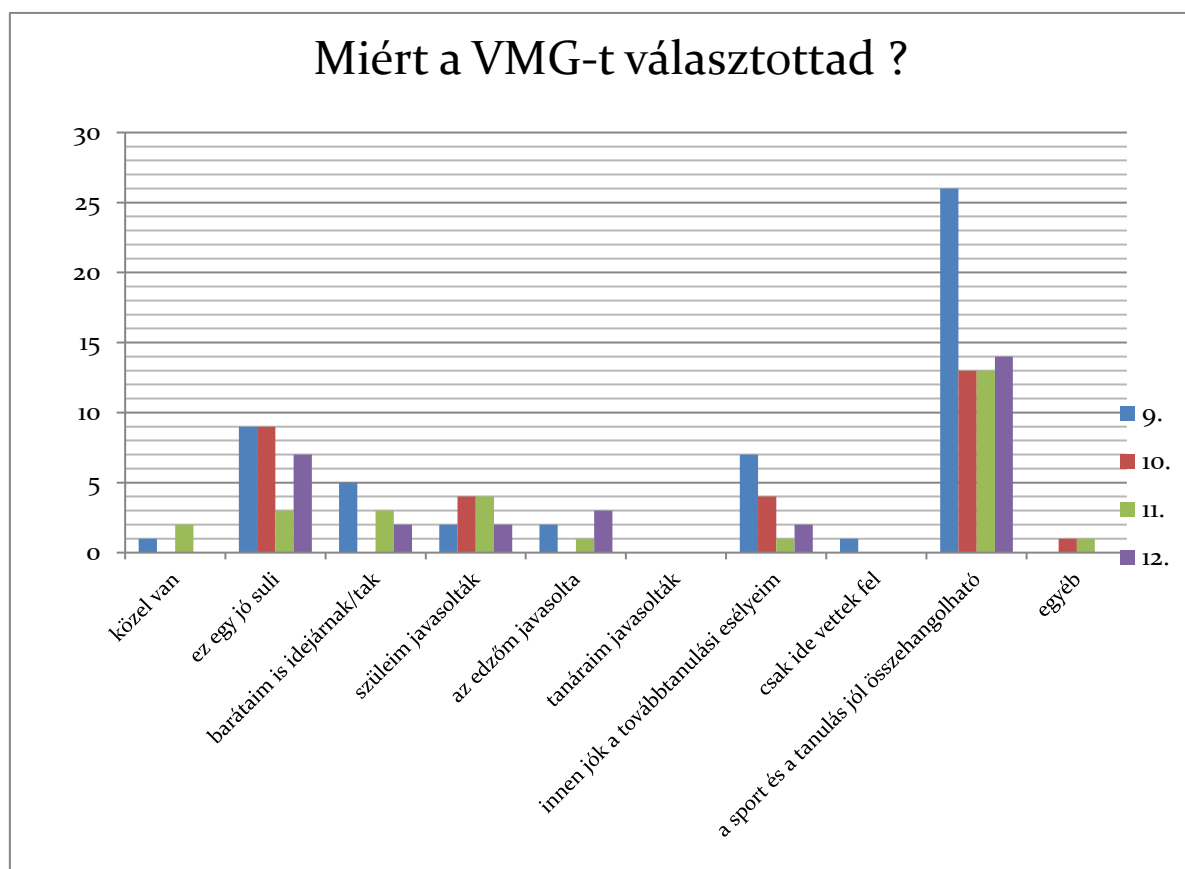
12. ábra Miért sportolsz?

Ezt az eredményt erősíti a modulusok vizsgálata is. A 9. és 10. évfolyamon a választott lehetőségek modusa a szülői hatás, 11. évfolyamon a szabadidő eltöltése a 12.-en a sportág iránti érdeklődés (13) és a szülői hatás (12) szinte azonos súlyú. A kapott eredmények egybecsengenek korábbi, e tárgykörben végzett kutatásokkal. Pápai és Szabó (2003) ill. Révész és munkatársai (2005) szerint a jelentős szülői befolyás állapítható meg sportolási szokások kialakításában, a sportágválasztásban. Olimpikonokkal kapcsolatos kutatási eredmények is azt mutatják, hogy a szülők mind a rendszeres sportolás megkezdésekor, mind a sportágválasztáskor meghatározó tényezőként voltak jelen. (Földesiné, 1999) Bicsérdy (2002) a közeli barátok jelentőségét is kiemeli. Mit tekintenek értéknek a sportban? Mi tesz fontossá számukra egy elért eredményt? Széles a paletta, de jól meghatározható az a néhány értékcsoport, ami meghatározónak tekinthető. A csapat sportot játszóknál ez a közösen elért jó eredmény, *„mert a sok munka meghozta gyümölcsét”, „...a második szezonban a junior csapatunk nagyot fejlődött”* vagy *„nehéz volt eddig eljutni”, „olyanokkal értem el ezt az eredményt, akik Magyarország legjobb játékosai”*. Több helyen jelenik meg a hazaszeretet: *„hogy a magyar serdülő válogatott tagjaként minden nemzetközi versenyen képviselhetem hazámat”* Az első válogatottság élménye, egyedüli magyar csapatként eredményes szereplés, *„tengerentúlon az első európai csapatként értünk el dobogós helyezést”*.

A befektetett munka s önfeláldozás eredménye. *„mert nagyon sokat küzdöttem érte és én voltam a legjobb az országban”* *„az egész nyaram feláldoztam érte”* *„ezért tettem a legtöbbet”* és nagyon gyakori, *„mert ez volt az első”*. Kedvenceim a *„miért ne?”* és *„a hát mert első lettem”* és a *„mindegyikre”* ezekben tömören fejezik ki a lényegét. A sok munka, veríték, küzdelem és a büszkeség. Az ellenfelek tisztelete: *„mert itt voltam a legközelebb a nagy ellenfelemhez”*

A sportban minden valóban a sikerért, a győzelemért történik. Céltalanná válna az edzés, a felkészülés, ha nem így lenne. De az út, amely odavezet már önmagában megéri és az sem válik boldogtalanná, akinek nem sikerül győznie, mert a sport számos örömet, értéket ad híveinek. (Frenkl, 1983)

Milyen szempontok határozták meg a középiskola választását? Kinek a véleménye tekinthető meghatározónak a sportoló gyerekek számára? Elsőként a kérdőív 5. kérdésére adott válaszokat elemzem: „Miért a VMG-t választottad a középiskolai tanulmányaid elvégzésére?” Tíz lehetőség közül lehetett választani.

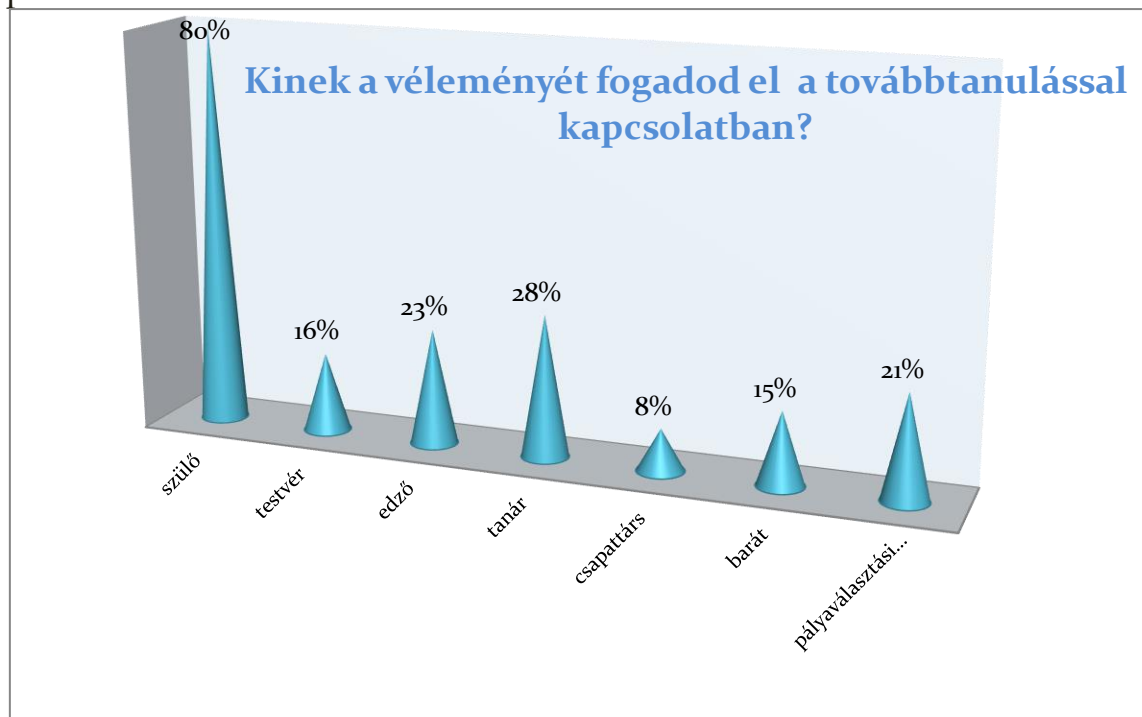
13. ábra Középiskola választás szempontjai

A 95 főből 66-an - ami 69%-ot jelent - a sport és a tanulás összhangjának biztosítását jelölte meg meghatározó szempontként. Ez a tudatos választást jelzi. Hiszen a két tevékenység párhuzamos, konfliktusmentes művelése fontos a sportoló diák számára és pozitív esetben a szülő és az edző számára is. Fontos a diákok számára, hogy azonos érdeklődési körrel rendelkező közösségben folytathatják tanulmányaikat. „Azért jöttem ebbe az iskolába, mert nagyon szeretem a sportot és úgy gondolom jobban érzem majd magam olyan gyerekek között, akik szintén szeretik és csinálják. Talán több közös témánk lesz, többet tudunk beszélgetni. ”Az iskola jó híre, pozitív megítélése, az iskola életéről

szerzett információk alapján „ez egy jó iskola” döntött a válaszadók 28 %-a. Az oktatás színvonala, a továbbtanulási esélyek csak a diákok 15 %-nál jelenik meg szempontként. Meglepő módon a kilencedik évfolyamon választják legtöbbször ezt a lehetőséget. A várakozással ellentétben nem a szülői és edzői befolyás a döntő. Sőt! A diákoknak csak 13%-nyilatkozik úgy, hogy szülői, 6 %-a pedig, hogy edzői javaslatra választotta az iskolát. A barátok, csapattársak azaz a kortárs csoport hatása érhető tetten a mért 11%-ban.

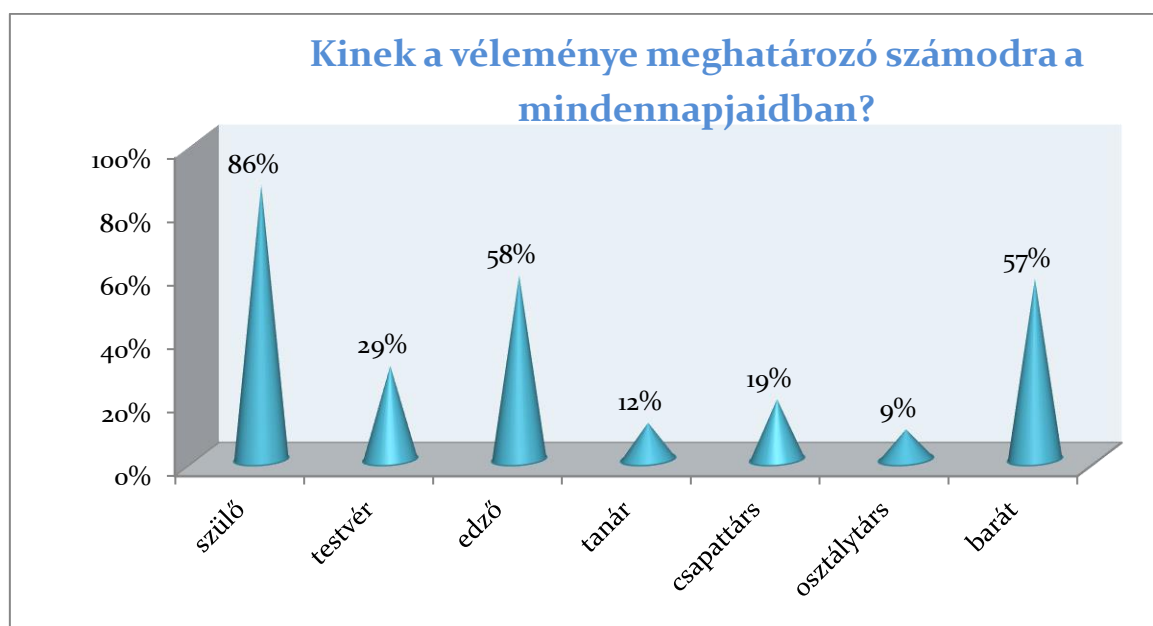
A középfokú intézmény kiválasztásakor tehát nem a szülő és az edző befolyása volt egyértelműen a meghatározó, hanem az, hogy az iskola az élsportolói osztályban a speciális igényeket maximálisan megpróbálja figyelembe venni és törekszik a sport és a tanulás összhangjának megteremtésére. Valóban ilyen egyértelmű a helyzet? Ennek a szempontnak a kiemelt dominanciája valójában nem a szülői hatásnak köszönhető-e? Nem a szülők által kialakított értékrend az, amelyet a diákok választása visszatükröz? Meg lehet-e határozni a szülői befolyás mértékét a diákok döntéseiben? Két kérdés vizsgálja ezt a problémakört. A 6.-ban a mindennapi élet dolgaira való befolyást, míg a 10.-ben a felsőfokú tanulmányokra vonatkozó hatást szerettem volna meghatározni és összehasonlítani.

„Kinek a tanácsát, véleményét fogadod el a továbbtanulással, pályaválasztással kapcsolatban?”. A 10. kérdés a felsőfokú tanulmányokkal kapcsolatos döntési folyamatra való befolyást vizsgálja. Hét választási lehetőséget kínáltam fel. Egy esetben különbözik a 6. kérdésben adható válaszoktól. Az ott szereplő osztálytársak választása helyett a pályaválasztási szakember jelenik meg a palettán.

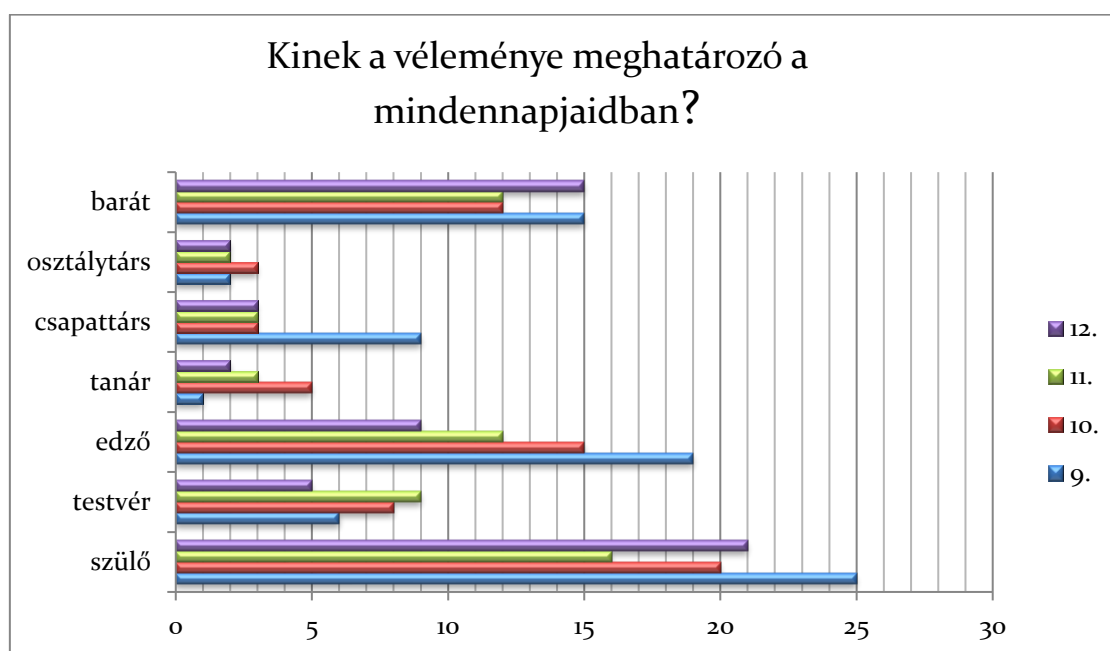
14. ábra Kinek a véleménye mérvadó a továbbtanulás esetén?

A szülői hatás toronymagasan az első. A teljes mintában 76 fő tekinti fontosnak a szülők véleményét. Az évfolyamonkénti adatokat vizsgálva 9.-ben és 11.-ben egyaránt 89 %, 10.-ben csak 65 % és a közvetlen döntés előtt állók esetében 76 %-osak a mutatók. Ezek az értékek szerintem ebben a korosztályban nagyon jónak tekinthetők. Hiszen a középiskolás kor az, amikor az öndefiníciós folyamatban a szülőktől való leválási folyamat elkezdődik és ez gyakran a saját, önálló vélemény demonstratív megfogalmazásával, a kortárs csoport hatásának erőteljes felerősödésével jár. Erre utalhat a tízedik évfolyamon tapasztalható 14 %-os csökkenés, hiszen hosszú évek tapasztalata azt mutatja, hogy ez az évfolyam a legkritikusabb a középiskolában. De az eredmények egyértelműen kiemelik a család jelentőségét és a szülőkkel való harmonikus, kiegyensúlyozott kapcsolatra utalnak az életpályát lényegesen befolyásoló kérdésekben is. A továbbtanulással kapcsolatosan már felerősödik az iskola szerepe is. Jelzi, hogy szakmai kérdésekben igénylik és elfogadják tanáraik segítségét, véleményét. A tízedik évfolyam (13 %) kivételével közel azonos súllyal, 32 %-36 %-ban jelenik meg, másodikként a rangsorban. Talán nem meglepő az edzők alacsonyabb mutatói. Hiszen ez nem az ő szakterületük. Jól nyomon követhető hogyan változik a súlya a középiskolai évek alatt. Ahogyan a sportolók nyitnak a „külvilág” más területei felé és változik érdeklődésük struktúrája úgy csökken lineárisan az edző szerepe 26%-ról 20 %-ra. És megjelenik az igény a speciális pályaválasztási ismereteket nyújtó szakember iránt is. Meglepő, hogy a kortárs csoport véleménye mennyire alacsony értéket mutat, mind a testvérek, mind a barátok esetében. Ez egyértelműen arra utal, hogy szakszerű információnyújtásra és segítségre valós igény van.

15. ábra Kinek a véleménye meghatározó a mindennapokban?

Mennyiben más a válaszok struktúrája, ha nem speciális, úgymond szakmai kérdésekben kéri ki környezetünk véleményét, hanem mindennapi történéseik esetében? A 6. kérdésre adott válaszok erre felelnek. Milyen azonosságok és eltérések fedezhetők fel? A mindennapi életvezetésük során is egyértelműen a szülők véleménye a meghatározó minden korosztályban. Minimális csökkenés tapasztalható. De jelentősen változik a helyzet két meghatározó pontban. Az edző és a barátok közel azonos szinten vannak, lényegesen jobb 58 % és 57% értékekkel, mint a továbbtanulás esetében. De míg a barátok esetében ez az évek múlásával nő az egyes évfolyamokon, az edzők hatása az évfolyamok/életkorok növekedésével az első három évben kismértékben csökken, majd a végzősöknél 27 %-ot zuhan. A szülőktől való elszakadás itt még nem érhető tetten, de a felnőtté válás felé közeledve az edzőről való leszakadás markánsabb. Meglepő, hogy az osztálytársak, csapattársak véleménye is a rangsor végén található. Itt is megfigyelhető a csapattársak súlyának folyamatos csökkenése. Bár ez némiképpen ellentmond saját tapasztalataimnak. Az iskola súlyát, szerepének háttérbe kerülését jelzi a tanárok sereghajtó pozíciója.

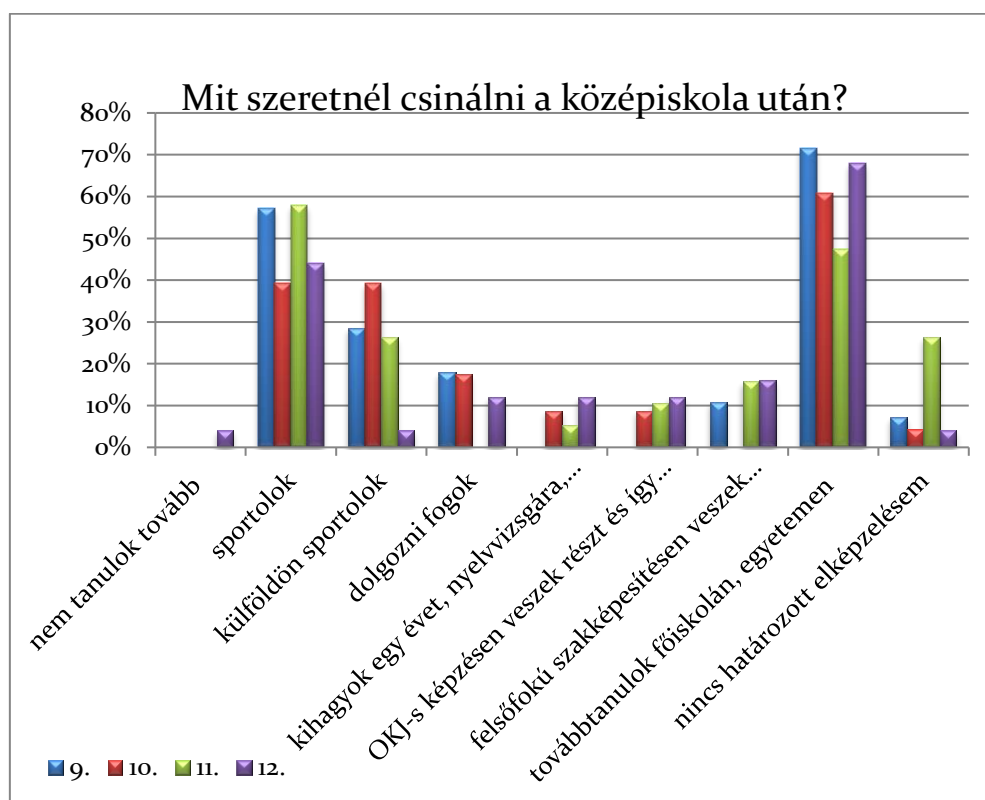

16. ábra Vélemények rangsora évfolyamonkénti bontásban

Foglalkoztatja-e őket az a gondolat, hogy mi lesz a középiskola befejezése után? Tervezik-e és ha igen, hogyan a jövőjüket? Milyen szempontok mérlegelnek? „Mit szeretnél csinálni a középiskola elvégzése után?” – szölt a hetedik kérdés. A felkínált lehetőségek közül csak egyetlen 12-es diák jelezte, hogy nem óhajt továbbtanulni. A négy évfolyamon kilencen bizonytalanok, nincs határozott elképzelésük. A többiek a tanulás valamelyik módját kiválasztották. Legnagyobb számban az egyetemi/főiskolai tanulmányok folytatását jelölték meg célként (60/95). Az alternatív lehetőségként megjelenő többlépcsős vagy

késleltetett (emeltszintű érettségi, nyelvvizsga után) képzés a többiek számára járható utat jelent. Természetesen a tanulás mellett a biztos, stabil tényező életükben továbbra is a sport. A diákok 50 %-a feltétlenül folytatja az élsportot. Kilencedik évfolyamon 16-an, tízediken 9-en, tizenegyediken 11-en és a végzősök közül is 11-en óhajtanak tovább foglalkozni az élsporttal. A külföldi sport pályafutás, mint lehetőség jellemzően az alsóbb évfolyamokon van jelen. A felsőbb évfolyamokon nagy mértékben csökken ez az arány. A végzősök közül csak egyikük választotta ezt a lehetőséget. Valószínűleg az élsportban eltöltött évek tapasztalatai (próbajátékok, külföldi edzőtáborok, versenyek, személyes kapcsolatok) alapján realisabban látják a lehetőségeiket. Az életpálya tervezése során egyértelműen meghatározó a sport szerepe, de a társadalmi változások, a civil életpálya, a stabil háttér megteremtése iránti igény jól érzékelhető a továbbtanulás, továbbképzés nagy aránya alapján.

„Nekem sikerült jól váltanom, de látom, mekkora problémát jelent ez általában a sportolóknál. Csupán egy-két edző van, aki számonkéri a tanulási eredményeket, és nulla előkészítés nélkül érnek véget pályafutások. Sokan kényszerből versenyeznek tovább, mert nem tudnak mihez kezdeni magukkal, mert nem törődtek azzal, hogy a civil életüket is elkezdjék építeni a sportkarrierjük mellett” –mondta Pásztory Dóra a váltásról.

17. ábra Középiskola elvégzése utáni tervek

A leginkább érintett végzős évfolyamon 25 főből 11-en voltak, akik a továbbiakban csak a tanulással foglalkoznának. Megjelennek a párhuzamos folyamatok is, több tevékenység együttes gyakorlása. 9-en a tanulást és a sportot, 1 fő tanulást és munkát, míg a tanulás, munka és sport hármását 2-en szeretnék egy időben űzni. Meglepő módon csak a sportot, mint egyedüli lehetőséget csak egyetlen diák választotta. A 11. évfolyamon hasonlóak az arányok. Bár itt a munkát, mint lehetőséget nem választotta senki! A tanulás folytatása az, ami itt is domináns. A 9.-10. évfolyamon még a sport felé billen a mérleg nyelve. Azonban már itt is fellelhetők a párhuzamos tevékenységek. Mi lehet a hangsúlyváltás oka a felsőbb évfolyamokon? A sportágak többségében ebben az időszakban dől el, hogy ki az, aki eredményes lesz az adott területen. Megfelelő-e a fejlődésének az üteme, összhangban van-e a befektetett munkával? Eléri-e a várt eredményeket, sikeres lesz-e a választott sportágában. A serdülőkorral járó alkati változások megfelelő alapot biztosítanak-e a további fejlődéshez? (pl. elég magasra nő-e) Fennmarad-e az érdeklődése, motivációja? Hajlandó-e a lehetséges eredmények érdekében a szükséges áldozatok meghozatalára -„az egész nyaram ráment”-? A tizenhárom-tizennégy évesen még versenyeket, bajnokságokat nyerő, folyamatosan kezdőjátékosként pályára lépő játékos szembesülhet azzal, hogy kortársai dinamikusabban fejlődnek, jobban teljesítenek. Nem tudja tartani a lépést, lemarad. Más értékek válnak fontossá számára. De, akár anyagi problémák is okozhatják a sporttól való eltávolodást. Ez a változás érhető tetten véleményem szerint az értékrend átalakulásában, a prioritási sor felcserélődésében.

Tapasztalható-e különbség az egyéni és csapat sportot űzők esetében a továbbtanulás szempontjából? Érvényes-e az az általánosan terjedő nézet, hogy az egyéni sportolók körében kisebb az igény a továbbtanulásra?

4. táblázat Továbbtanulási szándékok aránya egyéni és csapatsport esetén

	egyéni	csapat
9. évfolyam	83%	100%
10.évfolyam	91%	67%
11.évfolyam	60%	71%
12.évfolyam	93%	100%
átlag	82%	85%

Három évfolyamon a csapat, míg egy esetben az egyéni sportolóknál nagyobb a sportágon belül a tanulni szándékozók aránya. A teljes korosztályra vizsgálva az átlagos érték a csapatsportolók esetében mutatja kis mértékben jellemzőbbnek a képzés iránti igényt. Az eltérés a teljes vizsgált mintában csak 3%, ami véleményem szerint nem tekinthető jelentősnek. Az látható, hogy mind

a sportoló fiatalok, mind a környezetük felismerte, hogy az elvárások nagymértékben változtak és ma már szakmai végzettséggel mindenkinek rendelkeznie kell. Az egész életen át tartó tanulás (life-long learning) szemlélete egyre elfogadottabbá válik társadalmunkban. Ha érettségi után közvetlenül nem sikerül a főiskolai, egyetemi felvétel, természetes a diák és családja számára is, hogy az oktatási rendszerben maradvá OKJ-s szakképesítést, nyelvvizsgát, új szintemelő érettségit téve folytatja a tanulmányait.

Mi vezérli a diákot amikor főiskolát, egyetemet esetleg szakképző iskolát választ? Melyek azok a meghatározó tulajdonságai egy intézményeknek, amelyek vonzóvá teszik? A kérdőív 14. kérdése tíz lehetőséget ajánl fel. Több szempont kiválasztására is lehetőség volt a válaszadás során. Az oktatás minősége, elismertsége, az élsporthoz való viszonya, diplomájának értéke, alkalmazhatósága, az infrastruktúra színvonala, mint választható jellemző szerepel a lehetőségek között. Az élsport támogatásának igénye kapta toronymagasan a legtöbb szavazatot, a diákok 51 %-nál jelenik meg. De valóban ennyire egyértelmű a helyzet? Érdekes megvizsgálni hogyan alakulnak az értékek az egyes évfolyamokon. (5. táblázat)

5. táblázat Felsőoktatási intézmény választási szempontjai

évfolyam	9.	10.	11.	12.
alacsony a felvételi ponthatár	0%	7%	4%	0%
tömegképzés	0%	4%	29%	0%
mindenki elvégzi, aki bejut	4%	4%	53%	4%
magas színvonalú infrastruktúra	50%	26%	42%	28%
támogatja az élsportot	75%	52%	42%	28%
segíti az elhelyezkedést, gyakorlatot, konkrét munkalehetőséget biztosít	32%	17%	58%	52%
diplomáját országosan és nemzetközileg is elismerik	21%	9%	53%	56%
magas a túljelentkezés, a felvételi ponthatár	0%	4%	63%	8%
pezsgő diákélet, kulturális és szakmai önképzési lehetőségek vannak	32%	9%	5%	8%
kiscsoportos, elitképzést végez	0%	9%	32%	4%

A kilencedikesek közül 21-en (75 %) tekintik meghatározónak, tízedikben már 23 %-kal kevesebben, de még itt is ez a vezető szempont. A két felső évfolyamon

már teljesen más a helyzet. a tizenegyedikeseknél az 5.-6. helyen szerepel a rangsorban 42 %-kal. Itt kisebb a csökkenés mértéke, mint a két alsó osztálynál. A végzősök esetében bár holtversenyben a 3. és 4. pozíciót foglalja el, csak 28 %-os mutatóval jelenik meg. Ismét a sporthoz való viszony változása érzékelhető. A kezdő középiskolai osztályban mindenki sportol és nagymértékben mindent ennek rendel alá. Céljaik, terveik döntően a sporthoz kapcsolódnak. Míg az érettségihez közeledve a sport és a tanulás viszonya, átalakul. Felismerik a változó társadalmi és gazdasági körülmények között az alkalmazható tudás értékét. Áthelyeződnek a hangsúlyok. Ezt jelzi a mért 39 %-os érték, hogy jól alkalmazható, piacképes tudásra, diplomára van szükségük. A képzéstől már elvárják, hogy lehetőségük legyen gyakorlatot szerezni az adott szakterületen és az elhelyezkedés terén is igénylik a segítséget. Az infrastruktúrával szembeni elvárások is 35 %-ot értek el. Bár itt nem állapítható meg egyértelmű tendencia. A színvonalas informatikai háttér, könyvtár, kollégium, sportolási lehetőségek a páratlan évfolyamokon magasabb, míg a párosokon alacsonyabb súllyal szerepelnek.

18. ábra Intézményválasztási szempontok

A felnőttkor küszöbéhez közeledve egyre fontosabbá válik a színvonalas, a szakmai/civiliszféra által elismert diploma iránti igény. Ezt mutatja a teljes mintában kapott 39%. A rendszerváltást követő gazdasági struktúraváltás, a növekvő létbizonytalanság, a munkanélküliség miatti félelem elősegítette a tanulóssal töltött időszak kitolódását. A reális világkép, a munkaerőpiacról szerzett ismeretek mind afelé orientálják a gyermeket, hogy jól „értékesíthető” tudásra, diplomára tegyen szert.

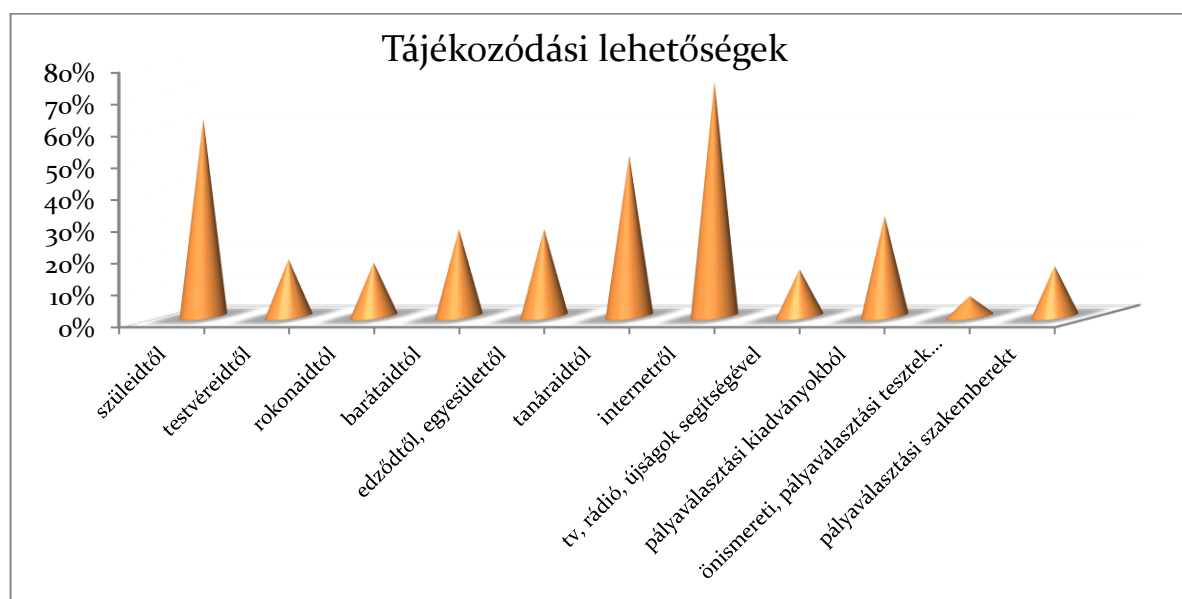
Összehasonlítva oktatás színvonalának két pólusát, tömegképzés/színvonalas elitképzés, alacsony felvételi ponthatár/ nagy a túljelentkezés közel egyező,

alacsony értékek jelennek meg jóval 20 % alatt. Eltérő a két lehetőség megítélésének mértéke. A tömegképzés és a kiscsoportos elitképzés egyaránt 9%-ot jelez, míg a hasonló tartalmú magas túljelentkezés és mindenki elvégzi lehetőség 16% ill. 14%-ot. Meglepő, hogy ezek az értékek jellemzően csak a tizenegyedik évfolyamon jelennek meg. A két-két azonos típusú, de tartalmában eltérő lehetőséget azonos számban (18) választották. Egy-egy csoport eredményeit tekintve a továbbiak is megfigyelhetők: A kilencedik évfolyamon kiugróan magas az élsport támogatása iránti igény, mint ezt már korábban is megállapítottam és a diákélet sokszínűsége is fontos számukra. Ez utóbbi esetében jelentősen „eltolja” a minta átlagát is, hiszen a medián értéke csak 8,5 %. A képzés várható minősége, a felvételi ponthatárok értékei ekkor még nem befolyásoló tényezők. Ez reális, hiszen még nagyon távoli számukra ez a döntési helyzet. A tizedikeseknél az eloszlás szerkezete hasonló, de az értékek jóval kisebb tartományban mozognak. Tizenegyedikben nagyobb mértékű az egyes szempontok választása és hangsúlyosabbá válik a választandó oktatási intézmény által nyújtott képzés színvonalának a megítélése.

Ki segíthet a döntésben? Milyen lehetőségeket, eszközöket használnak fel a tájékozódás során? Mely tevékenységi formákat tartják alkalmasnak az információszerzésre?

Két kérdés segítségével próbáltam feltérképezni ezt a területet. A honnan? kitől? –re vonatkozik a 9. kérdés, ahol szintén lehetőség volt a többes választásra.

A válaszadók több mint a fele jelölte meg az internetet, a szülőket és a tanáraikat, mint elsődleges információforrást.

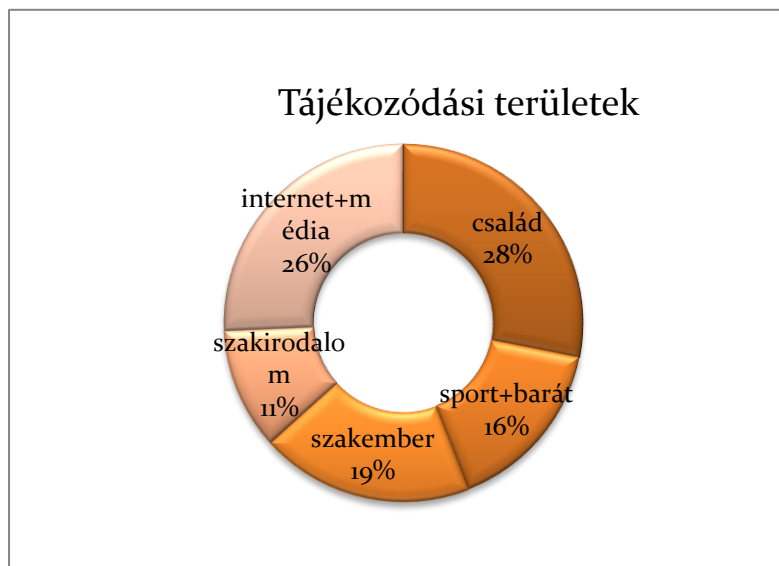
19. ábra Tájékozódási lehetőségek

A világhálót a diákok 74%-a adta meg, mint az adatgyűjtés lehetséges területét. Ez ma már természetesnek tekinthető, hiszen egy adott témában a legszélesebb körű információt így tudják a leggyorsabban és legkényelmesebben összegyűjteni és akár rendszerezni, összehasonlítani is. Az oktatási intézmények honlapjai, a felvételi információk nyújtására, a pályaválasztási, pályaorientációra szakosodott oldalak megbízható, széleskörű adatbázissal rendelkeznek. Jól felhasználható adatokat tartalmaznak. A szülői segítség, tanácsadás iránti igény jól látszik a 62%-os érték esetén. A korábban vizsgált kérdések esetében is egyértelműen kiderült, hogy a család, a szülők szerepe minden területen meghatározó. Egyértelmű az igény az iskola részvételére is a folyamatban. A tanáraik segítségét is lényegesnek tartják a diákok. Az utolsó két évfolyamon a szülők és a tanárok segítségére azonos mértékben (11. osztály 74% és 12. osztály 44%) számítanak. Ezek az értékek véleményem szerint a pedagógusok munkájának pozitív megítélését jelentik. Itt is jól látható, hogy a tanulmányaikhoz, civil életpályájuk tervezéséhez szakmai segítséget elsősorban a tanáraiktól és nem az edzőjüktől várnak. A barátok (27%) és az edző (27%), mint tájékozódási lehetőség a pályaválasztási kiadványok (32%) után jelenik meg a rangsorban. Sajnos a sikeres választáshoz szükséges önismeretet segítő önértékelési eljárásokat, teszteket nagyon kevesen alkalmazzák.

Csoportosítottam az adatokat az információforrások jellege szerint. Öt nagyobb csoportot hoztam létre:

- Család: szülők, testvér és rokonok
- Internet és média: internet, tv, rádió, újságok
- Szakemberek: tanárok, pályaválasztási szakemberek
- Szakirodalom: pályaválasztási kiadványok, önismereti, pályaválasztási tesztek
- Barátok: edző, egyesületi kapcsolatok, barátok

Az új rendezőelv alapján a vezető hármas összetétele nem változik, csak a sorrendjük. Újra a család szerepe az első, majd a világháló és harmadikként a szakemberek állnak a dobogóra. Az arányok viszont jelentősen átrendeződnek. Míg a tíz szempont vizsgálatakor átlagosan 10% volt a csökkenés (74%-62%-51%) addig most az élen a sorrend felcserélődött és 2%-os az eltérés.

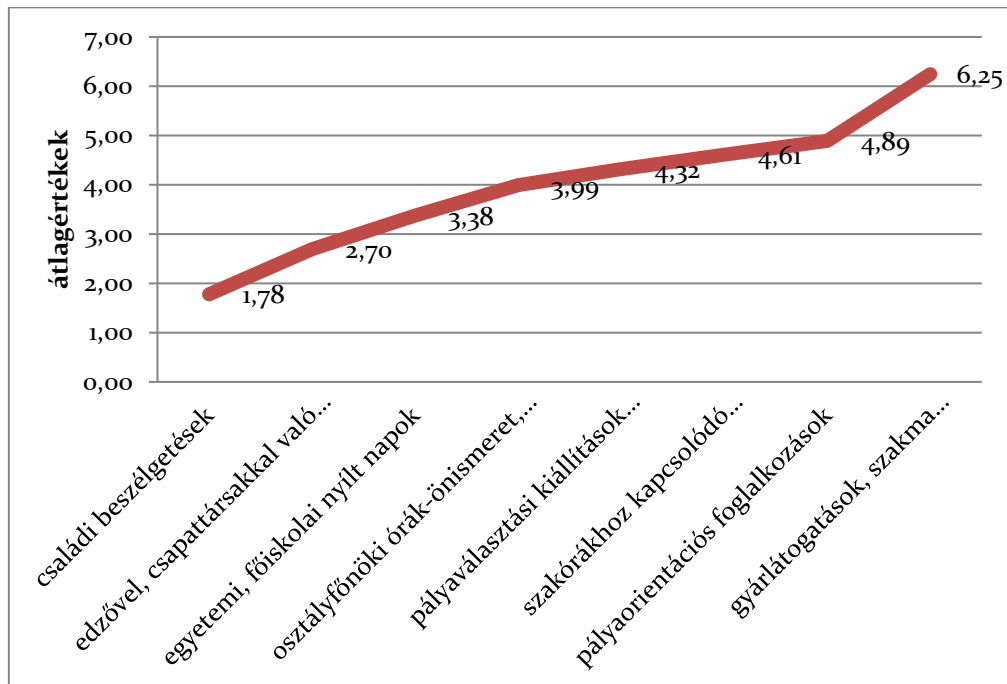

20. ábra Tájékozódási területek

Hogyan, milyen tevékenységi formák segítségével tájékozódnak a gyerekek? A 8. kérdésben fontossági sorrend felállítására kértem a gyerekeket. A megadott módszereket kellett nyolcas skálán rangsorolni. Többen az elemeknek csak egy részét rendezték. Véleményem szerint már az is jelzi szerepük fontosságát, hogy hányan vették figyelembe saját rangsoruk összeállításakor.

családi beszélgetések	81 fő
osztályfőnöki órák, önismeret, pályaismeret	59 fő
szakórákhoz kapcsolódó szakterületek és szakmák ismertetése	59 fő
edzővel, csapattársakkal való beszélgetések és a sporthoz kapcsolódó lehetőségek megismerése	71 fő
pályaorientációs foglalkozások	61 fő
gyárlátogatások, szakma bemutatók	53 fő
pályaválasztási kiállítások	59 fő
egyetemi, főiskolai nyílt napok	68 fő

Meghatároztam az egyes lehetőségekre adott helyezések átlagát és ennek segítségével rendeztem a kapott eredményeket.

21. ábra Tájékozódási tevékenységek rangsora

A családi beszélgetéseket 47-en sorolták az első helyre és 19-en a másodikra, a módus is 1. Ismét megerősítést nyert a család kiemelt szerepe, minden évfolyamon kiemelkedő az értékelése. Az edzővel, csapattársakkal való beszélgetéseket 29-en a második helyre, míg 17-en az elsőre helyezték, a módus 2. A sportolók csapathoz, csapattársakhoz való kötődését mutatja ez a helyezés. A nyílt napokat első és harmadikként is 16-an választották, a második helyen 11-en jelölték meg. A 12-esek közül a legtöbben az első három hely valamelyikére rangsorolták. A tanév során sokan vettek részt ilyen rendezvényeken és hasznosították az ott szerzett információkat. A válaszadó gyerekek több, mint 50%-a második - negyedik helyen jelölte meg az önismerettel, pályaismerettel foglalkozó osztályfőnöki órákat. Jelzi, hogy igény van az ilyen típusú foglalkozásokra, hogy a módus értéke 2. A nagyszabású Educationhoz hasonló pályaválasztási kiállításokat, rendezvényeket, ahol több intézményről egyszerre gyűjthetnek információkat szintén sokan tartják hasznosnak. Főként a felsőbb évfolyamokon jelenik meg nagyobb hangsúllyal. A szakórákhoz kapcsolódó szakma ismertetéseket a kevésbé lényeges elemek közé sorolták, a modusa megegyezik a helyezésével. A pályaaorientációs foglalkozások a 7. helyen szerepelnek, a módus itt is a 6. helyet jelenti. Az évfolyamokra lebontva egyre nő a szerepe és a 12-eseknél 4-es átlagot ért el, ami azt jelzi, hogy a diákok a középiskola végéhez közeledve ismerik fel, hogy milyen információkra lenne szükségük a helyes döntés meghozatalához, mi az ami segítené, felkészítené őket az életük során bekövetkező változások, váltások kezelésére. Az utolsó helyen a szerepel a konkrét gyakorlati ismereteket, szakmai tapasztalatot nyújtó gyárlátogatás és szakmabemutató. Ennek okát

abban látom, hogy nagyon ritkán találkoznak ezzel a lehetőséggel. Így nem ismerik fel a jelentőségét.

Milyen foglalkozásokat, pályákat választanak? Mennyire erőteljes a sport hatása ebben az esetben? A válaszadók 64%-a nevezett meg konkrét foglalkozást a 12. kérdésre válaszolva. A huszonegy hivatás között minimális a nem diplomához kötött szakterület. Sporthoz közeli pályát 42-en választottak. A sportolók életét támogató foglalkozások a listavezetők. Nem meglepő, hogy a legtöbben az edzőként szeretnék folytatni. *„Sok volt kajakos társamból lett segédedző vagy főállású edző”* – jelzi a gyakorlatot egy kilencedikes kislány. *„6 éves korom óta edző szeretnék lenni”* – írta egy tizenkettedikes lány - *„testnevelő tanár a megélhetésem miatt”*. *„Már kiskorom óta hallom a környezetemben, hogy ez nekem való életpálya lenne”* – indokolja egy teniszező kislány. A szakma ismeretét jelzi az a rövid megjegyzés, amit az egyik tizedikes fiú vetett papírra *„Mindennap látom milyen szakma ez.”* Valóban ez a terület az, amiről úgy érzik, hogy jól ismerik, könnyen elsajátíthatják, mert rengeteg kapcsolódó ismeretanyaggal rendelkeznek. Az általuk űzött és szeretett sportágban szerzett ismereteket, tapasztalatokat szeretnék átadni. Van, aki már tizedikesként önállóan foglalkozásokat tartott óvodásoknak és alsó tagozatosoknak, tehát gyakorlati tapasztalattal is rendelkezik.

Öt diák választaná a testnevelő tanári pályát. Hasonló motívumok alapján, mint az edzőit. Gyógytornásként a későbbiekben öten szeretnének dolgozni. A gyakori sérülések kapcsán rendszeresen szükségük van a gyógytornászok segítségére. Szinte minden napos a kapcsolatuk. *„Én is jártam gyógytornára mikor sérült voltam. Megtetszett a foglalkozás. Megelőzésre, kezelésre is jó.”* – fogalmazta meg az egyik tizenegyedikes lány.

22. ábra A választott szakmák gyakorisága

Sportpszichológusi diplomát hárman szeretnék szerezni. Jelzi, hogy sportolóként szükségesnek és eredményesnek tartják a szakember támogatását az élsporttal járó stressz, a felkészülések, versenyek feszültségének, kudarcok és győzelmek feldolgozásában. A sportmenedzseri és sportújságírói pályát is 3-3 diák szeretné elsajátítani. Egy-egy sportmasszőr, sportszervező, rekreációs szakember és táncművész tartozik még a sport közeli pályákhoz.

Széles skálán mozognak a sporthoz nem kötődő pályák. Fodrásztól geológusig sok minden megjelenik. Az esetek többségében családon belüli példa alapján (szülő, unokatestvér) vagy ismeretségi, baráti kör kapcsán válik szimpatikussá egy-egy szakma. „Ahol lakom, pár házzal arébb lakik egy rendőrnő. Kedves ismerősiünk, leginkább ő ajánlja, és mesél róla.” (rendőr) avagy „A drága egyetlen nevelő apámtól, akinek ez a szakmája és nagyon megtetszet” (könyvelő).

V.2 FOGALMAZÁSOK ELEMZÉSE

Két évfolyamon, két különböző időpontban élsportoló gyerekek által írott rövid bemutatkozó és jövőről alkotott elképzeléseket tartalmazó fogalmazások alapján szeretnék információkat gyűjteni a sporthoz kapcsolódó motivációval, pályaképekkel kapcsolatban. A bemutatkozó levelekben többségük részletesen bemutatja a családját, sok esetben megemlíti a kedvenc háziállatukat is. *„Édesanyámmal, nővéremmel és három macskánkkal élek együtt”, „Van egy házőrző Golden kutya, Dömper (a neve utal önmagára).” vagy „Itt egy nagy kertes házban élünk. Nagyon szép a kilátás, mindenkinek külön szobája van és ez nagyon jó.”*

Életük másik meghatározó területe a sport, sokan írják le a sportág választás folyamatát. Van, aki nagyon korai időszakról mesél: *„Ott kezdődött mikor az anyukám hasában voltam. Már ott észrevehető volt az életcélom. Ma is sokszor meséli mikor a hasát rúgdostam óránként.”* –természetesen focista lett belőle. A kicsit tekervényesebb út: *„Az óvodai tanulmányaim alatt fociztam, utána pedig úsztam.elkezdttem karatézni. ...negyedik osztályban kezdődött a kosaras pályafutásom. Elkezdtem egyesületben kosarazni, és azóta is intenzíven csinálom.”* Az azonnali döntés: *„Első osztályban meglátogatott minket egy tanár úr, aki korcsolyát oktatott, bemutatóját két fiatal segítette, és annyira megtetszett, hogy tudtam nekem ez lesz a sportágam.”* A családi hatás: *„A labdarúgás úgy jött, hogy apukám is focizott régen, sok helyen. Nagyon büszke vagyok rá.”* –fogalmazta meg egy labdarúgó lány vagy *„kosaras apukám hatására kipróbáltam ezt a sportot is”*. A szakember javaslata: *„Az egész egy nyári táborral kezdődött ahol az edző úgy látta, hogy van érzékem a teniszhez”*. Sokan sokféle úton jutottak el a választott sportághoz, de minden esetben ott található mellettük a segítő, támogató szülő.

A sporttal szoros összefüggésben említik a csapattársakat, akik a legszorosabb és egyben legfontosabb kortárs csoportot jelentik. *„Nagyon jó itt a társaság, sok barátom van. A „92-es” csapatunk nagyon összeforrott már, de ettől függetlenül is nagyon jó baráti társaság alakult ki. ...amikor csak tehetjük együtt vagyunk. Szoktunk járni moziba, kirándulni, bowlingozni, strandra, csajozni.”* –fogalmazza meg nagyon pontosan egy kézilabdás fiú. *„A legjobb baráti társaságom is a csapatban van. Az ottani emberek szüleivel is jóban vagyok. Sokat szoktunk együtt lógni csapattársaimmal.”* – erősíti meg egy hokis is.

Sokan írják, hogy szinte alig van szabadidejük. *„Az iskolán és az edzésen kívüli szabadidőmet- amiből nincs sok”, „Nincs túl sok szabadidőm, de olyankor szívesen vagyok a barátaimmal”, „E mellett már nagyon kevés a szabadidőm marad ilyenkor persze tanulok”, A napi 1 illetve 2 edzésem miatt nem sok szabadidőm van”*.

Az iskolaválasztásról is többen írnak, hiszen ekkor még csak egy-két napja középiskolások. Milyen indokokat tartanak fontosnak megemlíteni? *„A tesóm most végzős itt”, „...nagyraérett a sport miatt választottam, de sok jót is hallottam róla”, „...az a célom, hogy a tanulást összetudjam egyeztetni a sporttal.”, „szerintem nagyon*

jó a suliközösség és a hangulat és a tanárok és szimpatikusak.” A sport és a tanulás összhangja, a családi, baráti információk és a saját első benyomás az amit fel lehet fedezni. És a szinte kötelező jellegű mondat, ami többször visszaköszön befejezésként a fogalmazásokban.” Örülök, hogy bekerültem ebbe az iskolába és szeretnék minnél jobb eredményeket elérni ez alatt a 4 év alatt.”

Milyen célokat, vágyakat fogalmaznak meg? Két fő vonulat különböztethető meg. Az egyik a sport pályafutáshoz kapcsolódik, a másik a továbbtanuláshoz, pályaválasztáshoz. Természetesen vannak a két terület között kapcsolódási pontok, összefonódások. *„Háát jó lenne ha majd az én csapatom újra BEK-et nyerne! De addig nagyon sokat kell dolgozni, és nem csak nekem. Az a nehéz a csapatsportban (de néha jó is), hogy az eredmény nem csak rajtam múlik. Ha a többiek épp nem dolgoznak vagy nem teljesítenek jól, akkor az nekem is rossz, akkor olyan mintha hiába dolgoztam volna. De persze fordítva is igaz. Hiszen egy csapat vagyunk!”*- bármelyik felnőtt játékos megfogalmazásában is elhangozhatott volna ez a hosszú távú programot megfogalmazó, lényegét felismerő, a csapatsport és a sport jellemzőit összefoglaló gondolatfüzér. Az egyéni sportolók is határozott célokkal rendelkeznek: *„... a következő Junior EB-ről és VB-ről éremmel szeretnék hazajönni. Utána pedig kikerülni a 2012-es olimpiára. Szeretnék az ötkarikás játékokon is maradandót alkotni. Ezek egyenlőre még álmok, de befogom bizonyítani, hogy ezek nem üres szavak.”* „Jó lenne , ha az új csapattal is országos döntőt tudnék játszani, mert feledhetetlen élmény volt., „Felnőtt koromban külföldre szeretnék menni játszani” és a célok vegyítése *„Későbbi céljaim között szerepel olimpián való részvétel, illetve igazgató (gazdasági területen), vállalkozó, elnöki posztot betölteni”*. Megjelennek a konkrét pályák, melyek között túlsúllyal az edzői pálya szerepel még ekkor. *„Szeretnék gimnázium után a Testnevelési egyetemen továbbtanulni. Edző szeretnék lenni, hogy megszerettessem a gyerekekkel a sportot és amit megtanultam azt megtaníthassam.”*, *„...nagy álmom még, hogy földrajz testnevelés tanár legyek és mellette kézilabdaedző.”*, *„Remélem egyszer valameik korosztályos válogatott edzője lehetek.”*, *„...szeretnék megpályázni egy ösztöndíjat Amerikába és ott egyetemre járni.”*, *„Mindenképpen szeretnék a labdarúgás területén maradni, sportvezetéssel kapcsolatos tevékenységet megtanulni....Nagyon szeretek utazni, ezért az idegenvezetés is megfordult a fejemben.”* Jellemzően a sporthoz kötődő pályákat említene.

Változik-e a kép néhány év alatt? A tizenegyedikben készített „Hogyan képzelem az életem 10 év múlva” téma feldolgozásában már konkrétabb életutak jelennek meg. A sport és a munka mellett a saját család képe jelenik meg a leghatározottabban. Mindenki feltételezi, hogy addigra saját szakmával rendelkezik, ami általában főiskolai/egyetemi végzettséghez kötődik. Általánosak a hasonló mondatok: *„Tíz év múlva már diplomával a kezemben szeretnék dolgozni.”* vagy *„27 évesen talán már befejezem az egyetemi tanulmányaimat.”* Megtalálható a külföldi munkavállalás és sporttevékenység is.

„10 év múlva kint szeretnék lenni mint olimpiai bajnok és sikeres vállalkozó az egyik nagyobb városban”, „Én nagyon örülnék, ha az amerikai focival kereshetném a pénzt a kedvenc csapatomban és egy jó játékosnak tartanának. Ebből igazán meglehetne élni, így az egész családomat kiköltöztetném Amerikába és nem lennének anyagi gondjaim.” Az egy évtizednyi időtartam vége még az aktív sportolói életszakaszon belül helyezkedik el. Így a többség még aktívan sportolna. Viszonylag kevesen gondolják úgy, hogy profi sportolóként meg tudnának élni. Általában főiskolai/egyetemi tanulmányaikat már befejezve munkába állnának és párhuzamosan sportolnának. Ahogyan egyikük megfogalmazta: *„...szeretnék elhelyezkedni egy munkahelyen és emellett a kézilabdát is folytatni és ha sikerül abból élni. Elsődlegesen elvégezni főiskolát/egyetemet és utána külföldön folytatni a kézilabdázó karriert.”* Míg másnál már a munka minősége is fontos: *„Szeretnék olyan munkát találni a röplabda mellett, amiből meg lehet élni és szeretem is. Fontos a jövőm megalapozása.”* Már érezhető az anyagi biztonság iránti igény és az, hogy olyan területen dolgozzanak, ami érdekes számukra, szeretik. *„jól kereső állandó munkát amit nem utálok”* *„A sportot nem fogom abbahagyni, főleg hogy akkor lesz ...olimpiai sport az enyém”*. Természetesen van, aki másként gondolja és másként rangsorol. *„biztos vagyok abban, hogy addigra befejezem a versenyszerű sportolást, maximum hobbi szinten folytatom tovább. Nekem nem a sport a legfontosabb, persze azzal egyetértek, hogy az embernek valamilyen szinten formában kell tartania magát, de számomra a legfontosabb a család és hogy rendes helyen legyen állandó munkám.”* Akárhogy is alakul a sportpályafutásuk mindenki mellett már ott van egy társ. *„Addigra szeretnék megházasodni az igazival és egy lakásba összeköltözni.”* A klasszikus, polgári értékek jelennek meg terveikben. Mindannyian vágnak egy boldog, kiegyensúlyozott, szerető családra. Többen már szülőként gondolnak magukra. *„Szeretnék már legalább egy gyereket és családot, akikkel egy pesti, városszéli családi házban lagnék.”* Érdekes, hogy míg a lányok többsége tervezi *„egy-két év múlva pedig jöhet az első baba”,* addig a fiúk már kijelentő módon beszélnek a gyerekekről. Van, aki nagyon határozott elképzelésekkel rendelkezik: *„Szeretnék egy átlagos és szép családot, egy kedves szerető férjjel (nálam a belső számít, nem a vagyon) és egyetlen fiú gyermeket szeretnék.”* ill. a fiúk esetében: *„Egy több emeletes házban élnék sok szép autókkal, szeretnék két gyereke is majd... A jövőmre nézve a legfontosabb számomra, hogy szoros kapcsolatot ápoljak a családommal.”*, *„Már nem élnék a szüleimmel. Már szeretnék 1-2 gyereket is. Anyagiakban nem szeretnék szűkölködni. Szeretném, ha már lenne egy vállalkozásom. Boldog családot szeretnék. Olyan kocsit, amit akarok és motort is. Kertesházat.”*

A kilencedikes korukban mindenhol jelen voltak a barátok, a csapattársak. Itt nem. Eltűntek, meg sem említik őket, mint életükben akkor jelenlevő tényezőt. Meglepő volt számomra, hogy így háttérbe kerültek. A család és a sport alapvető elemekként jelentek meg már akkor is és most is. A család, a

tanulmányok, a sport és a munka azok a fogalmak, melyek meghatározóvá váltak számukra a jövőjük tekintetében. Az értékrendjükben még jobban megerősödött a család helyzete.

VI. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1.hipotézis

Az élsportolói osztályokat működtető budapesti gimnáziumokra vonatkozó közoktatási típusú iskolák kerettantervét és az iskolák pedagógiai programjait megvizsgálva és összehasonlítva megállapítható, hogy nincs egységes a négy évfolyamra érvényes pályaorientációt és életpálya-építést tartalmazó program. Az intézmények nem rendelkeznek megfelelő szakemberrel sem ezen a területen. Fontosnak tartanám kidolgozni és alkalmazni, egy a szakiskolákban már működő programhoz hasonló a sport sajátosságait tartalmazó (élsportolókra jellemző személyiségvonások, képességek meghatározása, megjelenése más területeken, élsportolói életutak bemutatása, sporthoz kapcsolódó pályák bemutatása stb.) pályaorientációs programcsomag kidolgozását és a szükséges szakemberek (intézményenként legalább 1 fő) alkalmazását.

Megállapítom, hogy az első hipotézisem beigazolódott.

2.hipotézis

A gyermekek sportágválasztását és rendszeres sportolását befolyásoló tényezők vizsgálata során megerősítést nyert, hogy a szülői hatás döntő szerepet játszik a rendszeres sport megkezdésben és a sportágválasztásban. A sportolók 95%-nak sportolt valamelyik családtagja és 63%-uk nyilatkozott úgy, hogy szülői javaslatra, támogatással kezdett el sportolni (a kérdőív 2. és 3. kérdése alapján, valamint a 9.évfolyamos az esszék alapján)

Ez alapján a hipotézis megerősítést nyert.

3.hipotézis

A középfokú intézményválasztásakor az 5. kérdés elemzése kapcsán a sport és tanulás összhangjának megteremtése volt az elsődleges szempont a sportolók véleménye alapján. A középiskola tanulmányok utáni továbblépés esetén vizsgálva, hogy kinek a véleményét, tanácsát kéri a döntési folyamatban a diák a szülői hatás egyértelműen kimutatható és igazolást nyert, míg a sportkörnyezetnek és az edzőnek a hatása nem.

A fentiek alapján a hipotézis csak részben igazolódott be.

4.hipotézis

Az oktatási intézmények választásakor a kérdőív 5. és 14.kérdésének elemzése alapján megállapítható, hogy az élsportolók azt az intézményt választják, amely támogatja a sportolókat élsportolói tevékenységük folytatásában. A hipotézis tehát megerősítést nyert.

5.hipotézis

Vizsgálva a továbbtanulási irányokat egyértelműen kimutatható, hogy nincs lényeges különbség az egyéni és csapatsportot űzők esetében a diploma megszerzésére való törekvésben. A hipotézis megdőlt.

6.hipotézis

A sportpályafutásra vonatkozó kérdések elemzése (7/a,b; 14;15), a választott foglalkozások összetétele és az esszék tartalmi elemzése alapján megerősítést nyert, hogy a sportoló fiatalok többsége a tanulás és a munka mellett is folytatni kívánja élsportolói tevékenységét és a választott foglalkozások is nagymértékben a sporthoz köthetők. A távlati tervek vizsgálata esetén is az állapítható meg, hogy rendszeres sporttevékenységhez mindenki ragaszkodik. Ez alapján megállapítható, hogy a hipotézis teljesül.

VII. IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

Andorka Rudolf (2003): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris Kiadó, 662. p.

Bagdy Emőke – Klein Sándor (2006, szerk.): *Alkalmazott pszichológia*. Budapest, EDGE 2000 Kft., 450. p.

Balogh László (2006): *A tehetséggondozás pszichológiája* (p. 33-49.) In: *Alkalmazott pszichológia* (Szerk.): Bagdy Emőke - Klein Sándor. Bp., Edge 2000 Kiadó, 2006. 451. p.

Berde Éva (2003): *A középiskolák pályaaorientációs lehetőségei*. Budapest, OFA, 9. p.
http://mukutir.telco-system.hu/kutat_dir/82/kut2000_2003berde.pdf Letöltés dátuma 2010. március 5.

Bognár József – Trzaskoma-Bicsérdy Gábor – Révész László (2009): *Az élsport, sporttehetség, tehetséggondozás*. In: Szatmári Zoltán (főszerkesztő): *Sport, életmód, egészség*. Budapest, Akadémia Kiadó, (711-759 p.) 1305. p.

Borbély-Pecze és mtsa. (2009): *Pályaaorientációs tanácsadók szakmai protokollja*. Budapest, FSZH, 52. p.

Czeizel Endre (2004): *Sors és tehetség*. Budapest, Urbis Könyvkiadó, 248.p.

Elbert Gábor (2007): Sport XXI. Nemzeti Sportstratégia, http://www.bm.hu/web/portal.nsf/archiv_hir/B9BED00B27CB3B70C12572880056F587 Letöltés dátuma: 2010.február 12.

Frenkl Róbert (1983): *A sport belülről*. Budapest, Sportpropaganda, 283. p.

H.Ekler Judit – Rétsági Erzsébet (2006): *A sport értékei a modern társadalomban*. *Kalokagatíhia* 3-4., p.33-44

Hamar Pál (2008): *Testnevelés-elmélet Sportismerete I*. Budapest, Csanádi Árpád Általános Iskola és Pedagógiai Intézet, 44. p.
<http://www.csanadiiskola.hu/docs/Sportiskolakmenu/modszertaniananyagok/testnevelmdrhamarpal.pdf> Letöltés dátuma: 2010. február 4.

Jász Gábor (2005): *Citius, Altius, Fortius – avagy tradíciók és kihívások a magyar sportban*. In: Buzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei 2005. Szeged, JATEPress, 103-120. p.

Kiss Gábor (2009): *A sport szervezeti keretei, személyi és tárgyi feltételei*. In: Szatmári Zoltán (főszerkesztő): *Sport, életmód, egészség*. Budapest, Akadémia Kiadó, 1008-1057. p., 1305. p.

Kokovay Ágnes (2005): *Iskola, egészség, sport*. Testnevelés és Sporttudományi Tanszék. zeus.nyf.hu/~akokovay/Testneveleselmelet/Iskola.rtf Letöltés dátuma: 2010. március 10.

Kormos Olga (2009): *A leköszönő élsportoló senkit sem érdekel* <http://www.noilapozo.hu/20091228/sportolok-uj-karrierje> Letöltés dátuma: 2010. január 4.

Lénárt Ágota (2009): *A sportteljesítmény lélektani összetevői és hatásai*. In: Szatmári Zoltán (főszerkesztő): *Sport, életmód, egészség*. Budapest, Akadémia Kiadó, 474-541. p., 1305. p.

Maxin Imre (2002): *A testnevelés elmélete és módszertana*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 282. p.

Oláh Zsolt (2009): *A motoros teljesítmény összetevői, motoros tesztrendszer*. In: Szatmári Zoltán (főszerkesztő): *Sport, életmód, egészség*. Budapest, Akadémia Kiadó, 543-573. p., 1305. p.

Révész László – Bognár József – Géczi Gábor: *Kiválasztás, tehetség és pedagógiai értékek az úszásban*. Új Pedagógiai Szemle 2007/06 47-55. p. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2007-06-ta-Tobbek-Kivalasztas> Letöltés dátuma: 2010. március 12.

Ritoók Pálné (2006): *Pályalélektan, a pályaválasztás pszichológiája*. In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (2006, szerk.): *Alkalmazott pszichológia*. Budapest, EDGE 2000 Kft., 50-65. p., 450. p.

Rókusfalvy Pál (1974): *Sportpszichológia*. Budapest, Sport Lap- és Könyvkiadó, 200. p.

Szakács Ferenc – Kulcsár Zsuzsa (2001, szerk.): *Személyiségelméletek*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 412. p.

Szent-Györgyi Albert (1930): *Az iskolai ifjúság testnevelése*. Szeged <http://www.waldorfsuli.hu/szent-gyorgyi/testneveles> Letöltés dátuma: 2010.01.23.

Szilágyi Klára – Hajdú Annamária (2002, szerk.): *Pályaorientáció - Módszertani kézikönyv csoportvezetők számára*. Budapest, Kollégium Kft., 198. p.

Szilágyi Klára (2005): *A fiatalok és felnőttek pályaaorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei*. Kutatási zárótanulmány. Budapest, Nemzeti Felnőttképzési Intézet. <http://mek.oszk.hu/06500/06515/> Letöltés dátuma 2010. március 10.

Szilágyi Klára (2007): *Munka- pályatanácsadás mint professzió*. Budapest, Kollégium Tanácsadó, Szolgáltató Kft., 332. p.

Takács Ferenc (2009): *Sport és a művészetek*. In: Szatmári Zoltán (főszerkesztő): Sport, életmód, egészség. Budapest, Akadémia Kiadó, p. 1101-1177. p., 1305. p.

Völgyesy Pál (1996): *A pályaválasztási tanácsadás történetének áttekintése hazánkban*. Gödöllő, Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Kar Tanárképző Intézete, 176.p.

Jogszabályok, stratégiai anyagok és pedagógiai programok

130/1995 (X.26.) a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

2004. évi I. törvény a sportról

202/2007 (VII.31.) Kormány rendelet. a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

243/2003. (XII.17.) Kormány rendelet. a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról

Bródy Imre Oktatási Központ Pedagógiai Programja (2009) Budapest, <http://www.brody-bp.sulinet.hu/BIOK%20PP.pdf> Letöltés dátuma: 2010. január 4.

Csanádi Árpád Általános Iskola, Középiskola és Pedagógiai Intézet Pedagógiai Programja (2008) Budapest
http://www.csanadiiskola.hu/pages/16-pedagogiai_program_2008 Letöltés dátuma: 2010. január 4.

Csik Ferenc Általános Iskola és Gimnázium Pedagógiai Programja (2009) http://www.csikferenc.hu/index.php?option=com_content&task=blogsection&iid=5&Itemid=37 Letöltés dátuma: 2010. január 4.

Életpálya-építés kompetenciaterület Sulinova, Budapest 2005. 446. p.

Európai Sport Charta és a Sport Etikai Kódexe (2003.) Budapest, Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, (25 p.)

Kölcsey Ferenc Gimnázium Pedagógiai Programja (2008) Budapest, <http://www.kolcsey-bp.hu/images/download/pedpr2008.doc> Letöltés dátuma: 2010. március 12.

Sportiskolai kerettanterv (2007) <http://www.nupi.hu/webset32.cgi?NUPI@@HU@@70@@367586553> Letöltés dátuma: 2010. január 12.

Telepy Károly testnevelés Szakosított Általános Iskola, Gimnázium és Szakközépiskola Pedagógiai Programja. <http://www.telepy.sulinet.hu/> Letöltés dátuma: 2010. január 4

Vörösmarty Mihály Gimnázium Pedagógiai Programja (2008) <http://www.vmgssuli.hu/download/pedagogiaprogram.pdf> Letöltés dátuma: 2010. január 4

VIII. MELLÉKLETEK

VIII.1 KÉRDŐÍV

A sportolók pályaválasztási folyamatát szeretném vizsgálni. Kérlek, segíts ebben a kérdőív kitöltésével!

- 1) Nemed: fiú lány
Életkorod: év Évfolyamod :
Lakóhelyed:..... Sportágad:.....
- 2) Sportolt valaki a családban? igen nem
Ha igen, akkor kimit.....mennyi ideig.....
- 3) Miért kezdte el sportolni? Több okot is megjelölhetsz, ebben az esetben kérlek rangsorold!
a) szüleid, családod hatására	☉	g) siker, hírnév	☉
b) barátok, társaság kedvéért	☉	h) siker, pénz	☉
c) testnevelő javaslatára	☉	i) egy sikeres sportoló vagy egy	☉
d) sportág iránti érdeklődés	☉	emlékezetes sportesemény hatására	
e) szabadidő eltöltése	☉	j) egyéb... ..	☉
f) egészséges életmód	☉		
- 4) Az eddigi eredményeid közül mire vagy a legbüszkébb? Miért?
.....

Milyen eredményt szeretnél elérni sportpályafutásod alatt? Húzd alá! (helyezést is írhatasz!)

OB EB VB Olimpia

- 5) Miért a VMG-t választottad a középiskolai tanulmányaid elvégzésére?
a) közel van	b) ez egy jó sulis	c) barátaim is idejárnak/tak
d) szüleim javasolták	e) az edzőm javasolta	f) tanáraink javasolták
g) innen jók a továbbtanulási esélyeim	h) csak ide vettek fel	
i) a sport és a tanulás jól összehangolható).....		
- 6) Kinek a véleménye meghatározó számodra a mindennapjaidban?

(Többet is megjelölhetsz, rangsorolhatsz!)

szüleid ☉ testvéred ☉ edző ☉ tanárod ☉ csapattársaid ☉ osztálytársaid ☉ barátaid ☉

- 7) Van már terved, hogy mit szeretnél csinálni a középiskola elvégzése után?

Ha most döntenél, mit választanál? (többet is megjelölhetsz)

a) nem tanulok tovább	
b) sportolok	
c) külföldön sportolok	
d) dolgozni fogok	
e) kihagyok egy évet, nyelvvizsgára, emeltszintű érettségire készülök	
f) OKJ-s képzésen veszek részt és így szerzek szakképesítést	
g) felsőfokú szakképesítésen veszek részt és utána főiskolán/egyetemen folytatom	
h) továbbtanulok főiskolán/egyetemen	
i) nincs határozott elképzelésem	
- 8) Milyen tevékenységeket tartasz fontosnak a tájékoztató folyamatban? Rangsorold!
a) családi beszélgetések	☉
b) osztályfőnöki órák-önismeret, pályák bemutatása	☉
c) szakórákhoz kapcsolódó szakterületek, szakmák ismertetése	☉
d) edzővel, csapattársakkal való beszélgetések, sporthoz kapcsolódó lehetőségek megismerése	☉
e) pályaaorientációs foglalkozások	☉
f) gyárlátogatások, szakma bemutatók	☉
g) pályaválasztási kiállítások (Educatio)	☉
h) egyetemi, főiskolai nyílt napok	☉

9) Honnan tudsz tájékozódni a középiskola utáni lehetőségeidről?

a) szüleidtől	g) internetről
b) testvéreidtől	h) tv, rádió, újságok segítségével
c) rokonaidtól	i) pályaválasztási kiadványokból
d) barátaidtól	j) önismereti, pályaválasztási tesztek segítségével
e) edződtől, egyesülettől	k) pályaválasztási szakemberektől
f) tanáraidtól	

10) Kinek a tanácsát, véleményét fogadod el a továbbtanulással, pályaválasztással kapcsolatban?
szüleid ☉ testvéred ☉ edződ ☉ tanárod ☉ csapattársaid ☉ barátaid ☉ pályaválasztási szakember ☉

11) Ha már van konkrét elképzelésed a választott pályádról, akkor ez kapcsolódik valamilyen módon a sporttevékenységedhez? (pl. edző, testnevelő, sportmenedzser, testnevelő, gyógytornász stb)
igen nem

12) Ha van határozott elképzelésed, akkor mi a választott foglalkozás?
Mikor, hol, kitől hallottál a pályáról?.....

13) Befolyásolta a döntésedet valamilyen iskolai vagy sportesemény?
.....

14) Mi alapján döntesz/döntöttél, hogy milyen intézményben folytatod a tanulmányaidat?
(több szempontot is megjelölhetsz)

- a) diplomáját országosan és nemzetközileg is elismerik
- b) támogatja az élsportot
- c) magas a túljelentkezés, a felvételi ponthatár
- d) mindenki elvégzi, aki bejut
- e) magas színvonalú, jól felszerelt informatikai rendszerrel, könyvtárral, kollégiummal és sportolási lehetőségekkel rendelkezik
- f) segíti az elhelyezkedést, gyakorlatot, konkrét munkalehetőséget biztosít
- g) pezsgő diákélet, kulturális és szakmai önképzési lehetőségek vannak
- h) tömegképzés
- i) kiscsoportos, elitképzést végez
- j) alacsony a felvételi ponthatár

15) Ha az általad választott szakmában/pályán helyezkedsz el, akkor 5-10 év múlva olyan állást szeretnél, ahol

a) biztos, hosszú távú munkád van	f) sokat keresel
b) érdekes, változatos munkát végzel	g) irányítod mások munkáját
c) a munka mellett továbbra is sportolhatsz	h) sok időt tölthetsz a családdal
d) karriert építhetsz	i) sok szabadidőd van
e) el tudod tartani magad a fizetésedből	j) már nem a szakmában fogsz dolgozni
	k) nem fogsz dolgozni

Köszönöm a segítséged! ☹☹

VIII.2TÁBLÁZATOK

Miért kezdte el sportolni?

	9.	10.	11.	12.	össz.	
szülők	17	17	14	12	60	63%
barátok, társaság	8	3	6	5	22	23%
testnevelő	3	2	6	0	11	12%
sportág	14	12	14	13	53	56%
szabadidő	8	10	18	7	43	45%
egészséges életmód	10	9	5	7	31	33%
siker, hírnév	6	6	5	1	18	19%
siker, pénz	0	5	1	1	7	7%
sikeres sportoló hatása	5	7	4	2	18	19%
egyéb	4	0			4	4%
módusz	17	17	18	13		

Miért a VMG-t választottad a középiskolai tanulmányaid elvégzésére?

	9.	10.	11.	12.	össz.	
közel van	1	0	2	0	3	3%
ez egy jó sulis	9	9	3	7	28	29%
barátaim is idejárnak/tak	5	0	3	2	10	11%
szüleim javasolták	2	4	4	2	12	13%
az edzőm javasolta	2	0	1	3	6	6%
tanáraim javasolták	0	0	0	0	0	0%
innen jók a továbbtanulási esélyeim	7	4	1	2	14	15%
csak ide vettek fel	1	0	0	0	1	1%
a sport és a tanulás jól összehangolható	26	13	13	14	66	69%
egyéb		1	1		2	2%
módusz	26	13	13	14	66	

Kinek a véleménye meghatározó számodra a mindennapjaidban?

	9.	10.	11.	12.	Össz .		9.	10.	11.	12.
szülő	25	20	16	21	82	86 %	89 %	87 %	84 %	84 %
testvér	6	8	9	5	28	29 %	21 %	35 %	47 %	20 %
edző	19	15	12	9	55	58 %	68 %	65 %	63 %	36 %
tanár	1	5	3	2	11	12 %	4% %	22 %	16 %	8% %
csapattárs	9	3	3	3	18	19 %	32 %	13 %	16 %	12 %
osztálytárs	2	3	2	2	9	9% %	7% %	13 %	11 %	8% %
barát	15	12	12	15	54	57 %	54 %	52 %	63 %	60 %
módusz	25	20	16	21	82					

Mit szeretnél csinálni a középiskola elvégzése után?	9.	10.	11.	12.	össz.
nem tanulok tovább	0	0	0	1	1
sportolok	16	9	11	11	47
külföldön sportolok	8	9	5	1	23
dolgozni fogok	5	4	0	3	12
kihagyok egy évet, nyelvvizsgára, emeltszintű érettségire készülök	0	2	1	3	6
OKJ-s képzésen veszek részt és így szerzek szakképesítést	0	2	2	3	7
felsőfokú szakképesítésen veszek részt majd főiskolán/egyetemen folytatom	3	0	3	4	10
továbbtanulok főiskolán/egyetemen	20	14	9	17	60
nincs határozott elképzelésem	2	1	5	1	9

Honnan tudsz tájékozódni a középiskola utáni lehetőségeidről?						
	9.	10.	11.	12.		%
szüleidtől	22	12	14	11	59	62%
testvéreidtől	5	2	6	4	17	18%
rokonaidtól	6	3	2	5	16	17%
barátaidtól	7	5	6	8	26	27%
edződtől, egyesülettől	9	8	5	4	26	27%
tanáraidtól	16	7	14	11	48	51%
internetről	22	11	18	19	70	74%
tv, rádió, újságok segítségével	3	1	5	5	14	15%
pályaválasztási kiadványokból	10	7	5	8	30	32%
önismereti, pályaválasztási tesztek segítségével	2	2	1	1	6	6%
pályaválasztási szakemberektől	5	2	4	4	15	16%

Mi alapján döntesz/döntöttél, hogy milyen intézményben folytatod a tanulmányaidat?						
	9.	10.	11.	12.	össz	
diplomáját országosan és nemzetközileg is elismerik	6	2	10	14	32	34%
támogatja az élsportot	21	12	8	7	48	51%
magas a túljelentkezés, a felvételi ponthatár	0	1	12	2	15	16%
mindenki elvégzi, aki bejut	1	1	10	1	13	14%
magas színvonalú infrastruktúra	14	6	8	7	35	37%
segíti az elhelyezkedést, gyakorlatot, konkrét munkalehetőséget biztosít	9	4	11	13	37	39%
pezsgő diákélet, kulturális és szakmai önképzési lehetőségek vannak	9	2	1	2	14	15%
tömegképzés	0	1	8	0	9	9%
kiscsoportos, elitképzést végez		2	6	1	9	9%
alacsony a felvételi ponthatár	0	2	1	0	3	3%

Kinek a véleményét fogadod el a továbbtanulással kapcsolatban?										
	9.	10.	11.	12.	össz		9.	10.	11.	12.
szülő	25	15	17	19	76	80%	89%	65%	89%	76%
testvér	4	3	5	3	15	16%	14%	13%	26%	12%
edző	7	6	4	5	22	23%	25%	26%	21%	20%
tanár	10	3	6	8	27	28%	36%	13%	32%	32%
csapattárs	3	1	2	2	8	8%	11%	4%	11%	8%
barát	6	3	3	2	14	15%	21%	13%	16%	8%
pályaválasztási szakember	7	1	6	6	20	21%	25%	4%	32%	24%

Ha az általad választott szakmában/pályán helyezkedsz el, akkor 5-10 év múlva olyan állást szeretnél, ahol						
	9.	10.	11.	12.	össz.	
biztos, hosszú távú munkád van	12	8	10	10	40	42%
érdekes, változatos munkát végzel	9	7	8	15	39	41%
a munka mellett továbbra is sportolhatsz	15	11	12	9	47	49%
karriert építhetsz	17	5	10	15	47	49%
el tudod tartani magad a fizetésedből	11	10	8	10	39	41%
sokat keresel	13	9	11	17	50	53%
irányítod mások munkáját	3	1	1	2	7	7%
sok időt tölthetsz a családdal	9	9	8	4	30	32%
sok szabadidőd van	8	6	6	8	28	29%
már nem a szakmádban fogsz dolgozni	0	0	1	1	2	2%
nem fogsz dolgozni	0	0	0	0	0	0%

Milyen tevékenységeket tartasz fontosnak a tájékoztató folyamatban?											
		átlag	1	2	3	4	5	6	7	8	
családi beszélgetések	9.	1,38	16	7	1	0	0	0	0	0	24
	10.	1,84	10	5	2	1	1	0	0	0	19
	11.	2,00	11	2	3	2	0	1	0	0	19
	12.	1,89	10	5	2	0	2	0	0	0	19
		1,75	47	19	8	3	3	1	0	0	81
osztályfőnöki órák-önismeret, pályák bemutatása	9.	4,71	0	2	3	3	1	2	0	3	14
	10.	3,64	3	2	3	3	0	0	1	2	14
	11.	3,50	0	3	4	6	0	0	1	0	14
	12.	4,12	1	7	1	0	3	1	1	3	17
		4,00	4	14	11	12	4	3	3	8	59
szakórákhoz kapcsolódó szakterületek, szakmák ismertetése	9.	4,33	1	1	2	3	5	2	1	0	15
	10.	4,40	0	3	0	1	4	0	2	0	10
	11.	4,40	1	2	4	1	0	5	1	1	15
	12.	5,31	3	1	2	2	0	4	4	0	16
		4,66	5	7	8	7	9	11	8	1	56
edzővel, csapattársakkal sporthoz kapcsolódó lehetőségek	9.	1,90	7	10	3	1	0	0	0	0	21
	10.	1,82	7	6	4	0	0	0	0	0	17
	11.	2,88	2	8	2	3	0	1	1	0	17
	12.	4,19	1	5	2	2	2	0	0	4	16
		2,63	17	29	11	6	2	1	1	4	71

Milyen tevékenységeket tartasz fontosnak a tájékoztató folyamatban?											
pályaorientációs foglalkozások	9.	5,33	0	0	1	2	5	6	0	1	15
	10.	5,53	0	1	3	0	1	3	7	0	15
	11.	4,71	1	1	1	4	2	2	2	1	14
	12.	4,00	2	3	3	2	1	4	2	0	17
		4,87	3	5	8	8	9	15	11	2	61
gyárlátogatások, szakma bemutatók	9.	7,31	0	0	0	0	0	2	5	6	13
	10.	4,82	1	1	2	2	0	1	2	2	11
	11.	7,18	0	0	0	0	1	1	4	5	11
	12.	5,67	0	1	1	4	3	1	4	4	18
		6,21	1	2	3	6	4	5	15	17	53
pályaválasztási kiállítások (Educatio)	9.	5,00	0	2	4	2	0	2	4	2	16
	10.	4,30	1	0	3	1	2	2	1	0	10
	11.	4,53	1	3	2	3	1	0	2	3	15
	12.	3,44	3	3	2	6	1	3	0	0	18
		4,29	5	8	11	12	4	7	7	5	59
egyetemi, főiskolai nyílt napok	9.	3,27	4	4	5	4	3	1	0	1	22
	10.	4,15	2	3	1	2	0	2	1	2	13
	11.	3,20	3	1	6	1	3	1	0	0	15
	12.	2,89	7	3	4	0	1	0	2	1	18
		3,32	16	11	16	7	7	4	3	4	68

Összegzés (annotáció)

Élsportoló diákok pályaorientációjának vizsgálata. A közoktatási típusú gimnáziumi képzést folytató sportiskolák pályaorientációs programjainak elemzése és összehasonlítása a sportiskolai kerettanterv és a budapesti iskolák pedagógiai programjának tartalmi elemzése alapján. A sportolók sportágválasztási, iskolaválasztási, pályaorientációs tájékozódási folyamatának, továbbtanulási orientációjának, távlati terveiknek vizsgálata kérdőíves felmérés alapján a Vörösmarty Mihály Gimnázium élsportolói tagozatán. Fogalmazások tartalmi elemzése (bemutató levél és 10 év múlva) hasonló szempontok alapján. A kutatási eredmények alapján megfogalmazható, hogy az iskoláknak nem áll rendelkezésére megfelelő pályaorientációs programcsomag és hiányzik a végrehajtásra alkalmas szakember is. A feladat ellátása az osztályfőnökök hatáskörébe tartozik. Szükséges egy a sajátos jellegeknek megfelelő program kidolgozása és képzett szakember alkalmazása. Kérdőíves vizsgálat segítségével a sportág-, szakma-, intézményválasztást befolyásoló tényezők felderítésére törekedtem. Mi motiválta a sportágválasztást. Hogyan tervezik sport és „civil” pályafutásukat a középiskola elvégzése után. Milyen pályákat, szakmákat, hivatásokat választanak a sportolók. Található-e különbség az egyéni és csapatsportot űzők által megszerezni kívánt iskolai végzettség között? Milyen segítséget, támogatást nyújt ebben az oktatási intézmény számukra. A kérdőívek elemzése után elmondható, hogy az élsport választásában a szülői hatás a legerősebb. A sportolók iskolaválasztását döntően a sport és a tanulás összhangjának megvalósítása a meghatározó. Egyértelműen kimutatható, hogy életük minden területén meghatározó számukra a szülői vélemény. Az információgyűjtés formái közül az információs társadalomnak megfelelően az internet használata vált uralkodóvá. A sportoló diákok túlnyomó része folytatni kívánja tanulmányait az érettségi megszerzése után is a sporttal párhuzamosan. Nincs döntő különbség ebben az egyéni és csapatsportot űző diákok között. A választott szakmák többségében a sporttevékenységekhez köthetőek.